

**Strategia de Dezvoltare Comunitară
a localității Tigheci
pentru anii 2021-2026**

Tigheci, 2021

Realizarea acestui document a fost posibilă datorită suportului generos din partea poporului American prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Conținutul acestui material ține de responsabilitatea Grupului de Lucru pentru Planificare Strategică creat prin Dispoziția primarului nr. 43 din 05 octombrie 2020 și nu reflectă în mod necesar viziunea USAID sau a Guvernului Statelor Unite.

Cuprins

Lista de figuri	4
Lista de tabele.....	4
1. Introducere și rezumat executiv.....	6
1.1. Fișa de rezumat PSM	6
1.2. Contextul național și regional.....	6
1.3. Comisia și echipele PSM	7
1.4. Aprobarea consiliului local	8
2. Introducere în planificarea strategică.....	9
2.1. Dezvoltarea metodologiei de pregătire a planului strategică	9
2.2. Cadrul juridic și instituțional privind dezvoltarea comunitară.....	9
2.3. Informații generale despre comunitate.....	10
3. Profilul și analiza comunității	11
3.1. Caracteristici geografice și de mediu	11
3.1.1. <i>Caracteristici fizico-geografice</i>	11
3.1.2. <i>Planificare spațială</i>	11
3.1.3. <i>Resurse naturale</i>	12
3.1.4. <i>Factorii de poluare a mediului</i>	13
3.2. Demografie	15
3.2.1. <i>Resurse Umane</i>	15
3.2.2. <i>Forța de Muncă</i>	16
3.3. Servicii Sociale	18
3.3.1. <i>Caracteristicile grupurilor vulnerabile</i>	18
3.3.2. <i>Servicii Sociale</i>	19
3.4. Economia.....	24
3.4.1. <i>Structura de afaceri a economiei locale și a domeniului de afaceri</i>	24
3.4.2. <i>Sectorul Agriculturii</i>	24
3.4.3. <i>Industria</i>	25
3.4.4. <i>Comerțul și serviciile</i>	26
3.4.5. <i>Potențial de dezvoltarea economică locală</i>	27
3.5. Infrastructura.....	29
3.5.1. <i>Infrastructura Utilităților Publice</i>	29
3.5.2. <i>Fondul locativ</i>	29
3.6. Buna guvernare și management.....	30
3.6.1. <i>Gestionarea administrativă</i>	30
3.6.2. <i>Bugetul Local</i>	33
3.6.3. <i>Gestionarea bunurilor</i>	34
3.6.4. <i>Societatea civilă</i>	35
3.7. Analiza SWOT	37
4. Strategia de dezvoltare socio-economică	39
4.1. Viziunea comunității	39
4.2. Cadrul și direcțiile strategice	40
4.3. Planul de Acțiuni	42
4.4. Planul și cadrul de monitorizare și evaluare	59
4.5. Verificare și revizuire	59
Anexe	63

Lista de figuri

Figura 1. Poziționarea geografică	1
Figura 2. Evoluția natalității în ultimii ani	
Figura 3. Structura populație pe vârste 2020	
Figura 4. Gradul de echipare a fondului locativ cu utilități publice	

Lista de tabele

Tabelul 1. Componenta echipei PSM	7
Tabelul 2. Indicatori socio-economici Primăria Tigheci la 01.01.2020	
Tabelul 3. Structura fondului funciar al Primăriei Tigheci	
Tabelul 4. Evoluția populației prezente în perioada anilor 2017-2019	6
Tabelul 5. Structura populației după domenii de activitate, 2020	16
Tabelul 6. Persoane cu dizabilități, 2020	18
Tabelul 7. Minorități etnice/lingvistice, 2020	19
Tabelul 8. Persoane în etate, 2020	19
Tabelul 9. Instituțiile de învățământ din comuna Tigheci	
Tabelul 10. Repartizarea agenților economici după forma organizatorico-juridică	
Tabelul 11. Structura terenurilor agricole (ha)	
Tabelul 12. Principalii agenți economici din localitate	29
Tabelul 13. Structura APL, 2020	30
Tabelul 14. Serviciile publice și atribuțiile lor	30
Tabelul 15. Participarea în cadrul proiectelor de dezvoltare în ultimii 3 ani	
Tabelul 16. Evoluția veniturilor totale a bugetului local, 2017-2020, mii lei	32
Tabelul 17. Evoluția structurii cheltuielilor bugetului local, 2017-2020, mii lei	32
Tabelul 18. Analiza SWOT	36

Abrevieri

RM		Republica Moldova
APL	-	Administrație publică locală
BL		Buget local
BS		Buget de Stat
COC	-	Consiliul Orășenesc Tigheci
GLPS	-	Grup de Lucru pentru Planificare Strategică
UAT	-	Unitate administrativ teritorială
Mln	-	milioane
PUG	-	Plan Urbanistic General
RDS	-	Regiunea de Dezvoltare Sud
ADR		Agenția de Dezvoltarea Regională Sud
RM	-	Republica Moldova
SDC	-	Strategia de Dezvoltare Comunitară
SWOT	-	Analiza punctelor tari; punctelor slabe; oportunităților și amenințărilor.
IREX		Organizație globală de dezvoltare și educație
USAID	-	Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională
AO		Asociația Obștească
ODIMM		Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii

1. Introducere și rezumat executiv

1.1. Fișa de rezumat PSM

Acest document reprezintă Strategia de Dezvoltare Comunitară (în continuare SDC) a comunei Tigheci pentru perioada anilor 2021 - 2026. Aceasta a fost elaborată cu suportul de Grupului de Lucru pentru Planificare Strategică (în continuare GLPS) constituit prin Dispoziția primarului com. Tigheci nr.43 din 05 octombrie 2020, cu asistența tehnică și metodologică din partea consultanților Institutului de Dezvoltare Urbană, în cadrul Programului Comunitatea Mea implementat de IREX și finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Conținutul acestui material ține de responsabilitatea GLPS și nu reflectă în mod necesar viziunea USAID sau a Guvernului Statelor Unite.

Strategia a urmărit elaborarea viziunii, obiectivelor strategice și planului de acțiuni pentru perioada 2021 – 2026, precum și dezvoltarea unui portofoliu de proiecte la strategiei. Strategia pune în valoare punctele forte ale satului și se bazează pe potențialul socio-uman, dezvoltarea economiei locale, serviciilor publice, instituțiilor infrastructurii sociale și de afaceri precum și pe capacitatea autorităților publice locale și structurilor societății civile privind asumarea responsabilității pentru procesul de dezvoltare locală.

Principiile care stau la baza elaborării documentului sunt: (i) promovarea unei guvernări locale eficiente și responsabile; (ii) promovarea unui proces decizional participativ și (iii) promovarea principiilor dezvoltării durabile la nivel local.

Principalele obiective urmărite de SDC a com. Tigheci sunt: (i) determinarea viziunii și direcțiilor strategice de dezvoltare, dinamica și profunzimea dezvoltării propuse; (ii) eficientizarea activității autorităților publice locale în gestionarea localității; (iii) utilizarea eficientă a resurselor financiare; (iv) promovarea localității (aspecte unice, irepetabile, competitive); și (v) atragerea surselor externe de finanțare (buget de stat, investiții străine, donații, granturi) pentru a implementa proiectele investiționale planificate.

Beneficiari ai Strategiei sunt locuitorii comunei Tigheci, autoritățile administrației publice locale, structurile societății civile, instituțiile educaționale, sectorul privat, tinerii, precum și toate persoanele interesate în dezvoltarea durabilă locală.

SDC a com. Tigheci pentru anii 2021 – 2026 este structurată pe cinci compartimente și include: (i) profilul comunității (inclusiv analiza SWOT); (ii) cadrul general al strategiei (viziunea, misiunea, valorile și direcțiile de dezvoltare); (iii) etapele de implementare și monitorizarea implementării strategiei; (iv) planul de acțiuni; (v) portofoliul de proiecte prioritare.

Planul de acțiuni pentru anii 2021 – 2026 cuprinde totalitatea acțiunilor/măsurilor orientate spre atingerea obiectivelor strategice, cu indicarea: costului estimativ, perioadei de implementare, responsabililor pentru realizarea acțiunilor, potențialele surse de finanțare, precum și a indicatorilor de monitorizare și a rezultatelor așteptate după implementarea fiecărei acțiuni/măsurii.

1.2. Contextul național și regional

Strategia de Dezvoltare Comunitară este un document complex, elaborat printr-un larg parteneriat, care are la bază documentele de programare locală (Programul de dezvoltare social-economică a raionului Leova (2016-2020)), regională (Strategia de dezvoltare

regională Centru (2016-2020 și strategii regionale sectoriale) și națională (Strategia națională de dezvoltare "Moldova 2030", strategii sectoriale de dezvoltare), și internațională (Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030).

1.3. Comisia și echipele PSM

Prezentul document reprezintă Strategia de Dezvoltare Comunitară (SDC) a comunei Tigheci pentru anii 2021-2026, elaborată într-un mod participativ, conform Manualului de utilizare a APSL elaborat de programul USAID / Comunitatea Mea (CM) Moldova.

Strategia de Dezvoltare Comunitară reprezintă un document de politică publică, care va ghida acțiunile Administrației Publice Locale, în următorii 5 ani, în vederea asigurării unui proces continuu și coerent de dezvoltare a localității.

Pentru elaborarea strategiei a fost creat un grupul de lucru, componența căruia a fost aprobată prin Dispoziția primarului nr.43 din 05.10.2020, după cum urmează:

Tabelul 1. Componența grupului pentru planificare strategică

#	Numele, prenumele	Locul de muncă	Funcția
1.	Crețu Angela	Primăria com Tigheci	primar
2.	Crăciun Ana	Primăria com Tigheci	specialist
3.	Condur Ion	Primăria com Tigheci	specilaist
4.	Siminiuc Ion	Primăria com Tigheci	contabil
5.	Caraghiaur Mariana	Primăria com Tigheci	contabil
6.	Butmalai Sorina	Primăria com Tigheci	secretar
7.	Carpenco Valentina	Direcția asistență socială și protecția familiei	asistent social
8.	Butnaru Cristina	Biblioteca publică	bibliotecară
9.	Catan Natalia	Asociație obștească	administrator
10.	Pușcașu Ion	Muzeu	muzeograf
11.	Dulgheru Victor	Casa de cultură	director
12.	Arpinten Nadejda	Grădinița pentru copii nr.2	director
13.	Hariton Elena	Grădinița pentru copii nr.1	director
14.	Butmulai Vasile	Consiliul local	consilier
15.	Butnaru Elena	Consiliul local	consilier
16.	Caraja Sergiu	Consiliul local	consilier
17.	Emilian Valeriu	Consiliul local	consilier
18.	Bocearnicova Mariana	Grădinița pentru copii nr.2	asistent medical
19.	Ichim Mariana	Grădinița pentru copii nr.1	asistent medical
20.	Postică Galina	Grădinița pentru copii nr.2	educator
21.	Crețu Tatiana	ONG	membru
22.	Hariton Cristina	ONG	membru
23.	Macahaniuc Nicolae	ONG	membru
24.	Butmalai Zinaida	Consiliul local	consilier
25.	Butuc Galina	Consiliul local	consilier
26.	Condur Valentina	Consiliul local	consilier
27.	Stiopa Mariana	Grădinița pentru copii	educator
28.	Hubenco Igor	Agent economic	administrator
29.	Moisa Lilia	Consiliul local	consilier

1.4. Aprobarea consiliului local

Strategia a fost aprobată prin Decizia Consiliului local nr.1/2 din 08.02. 2021.

2. Introducere în planificarea strategică

2.1. Dezvoltarea metodologiei de pregătire a planului strategică

Acest document a fost elaborat cu scopul de a intensifica procesul de dezvoltare socio-economică a localității, de a stabili punctele clare pentru consolidarea efortului comun al membrilor comunității direcționat spre îmbunătățirea calității vieții cetățenilor.

Metodologia de lucru a respectat logica elaborării unei strategii:

- 1) Diagnosticul teritoriului, bazat pe datele existente și realizat cu implicarea părților interesate (administrația publică, mediul de afaceri, societatea civilă) și a responsabililor pe domenii. Această analiză, ce conține o dimensiune tematică, dar și una integrată, a servit drept material de lucru în cadrul grupurilor de lucru.
- 2) Analiza SWOT - instrument de analiză a potențialului de dezvoltare a satului, evidențiază punctele tari și slabe, oportunitățile și amenințările rezultate din diagnosticul teritoriului pe baza unui proces participativ al părților interesate (grupuri de lucru sectoriale, interviuri, workshop-uri, focus grup-uri, dezbateri cetățenești).
- 3) Strategia conține viziunea, obiectivele generale și specifice de dezvoltare și principalele direcții strategice de dezvoltare ale satului. Acestea sunt măsurabile în termeni de timp, relevanță și rezultate concrete.
- 4) Planul de acțiuni 2021 – 2026 conține acțiunile concrete de întreprins pe termen scurt și mediu pentru atingerea obiectivelor specifice de dezvoltare stabilite în Strategie.

În același context, metodologia de elaborare a asigurat caracterul participativ și transparent al acestui document prin organizarea de interviuri, chestionare, workshop-uri, focus grup-uri, training-uri, grupuri de lucru sectoriale, consultări și audieri publice în fazele esențiale de elaborare, pentru exprimarea nevoilor și aspirațiilor tuturor categoriilor sociale. Au fost respectate principiile egalității și echității de gen, incluziunii și reprezentativității tuturor grupurilor din cadrul comunității (criterii de vârstă, sex, etnie, apartenență religioasă, categorii vulnerabile, etc.).

Pe baza planului de acțiuni, vor fi elaborate planuri anuale de activități la nivelul consiliului local Tigheci.

2.2. Cadrul juridic și instituțional privind dezvoltarea comunitară

Strategia de Dezvoltare Comunitară a comunei Tigheci, raionul Leova, pentru anii 2021 – 2026 reprezintă un document de planificare strategică integrată la nivel local, un mijloc esențial pentru factorii de decizie, pentru părțile interesate și, nu în ultimul rând, pentru cetățeni, unde sunt identificate cele mai bune soluții pentru creșterea calității vieții prin asigurarea unui mediu sănătos pentru o dezvoltare durabilă pe termen mediu și lung în comunitate.

Aceasta a fost elaborată cu suportul de Grupului de Lucru pentru Planificare Strategică (în continuare GLPS) constituit prin Dispoziția primarului com. Tigheci nr. 43 de 05 octombrie 2020 cu asistența tehnică și metodologică din partea consultanților Institutului de Dezvoltare Urbană, în cadrul Programului Comunitatea Mea implementat de IREX și finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Conținutul acestui material ține de responsabilitatea GLPS și nu reflectă în mod necesar viziunea USAID sau a Guvernului Statelor Unite.

2.3. Informații generale despre comunitate

La 01.01.2020, în comuna Tigheci, raionul Leova, sunt înregistrați valorile următorilor indicatori socio-economici:

Tabelul 2. Indicatori socio-economici com. Tigheci, 2020

	Indicatori socio-economici	2020
1	Total populație, inclusiv	2530
1.1.	- Copii de vârstă (0-3 ani)	80
1.2.	- Copii de vârstă preșcolară (3-7)	220
1.3.	- Copii de vârstă școlară	151
1.4.	- Populație activă	1647
1.5.	- Persoane în etate (pensionari)	96
1.6.	- Populație plecată (migranți)	541
2.	Număr de agenți economici	102
3	Număr de salariați, inclusiv	619
3.1	- În sfera bugetară	166
3.2	- În economia reală	453
4	Salariul mediu (estimativ)	4000
5	Bugetul total executat (venituri) anul 2019	5090.808
5.1	- Venituri proprii, anul 2019	1117,2
6	Număr total de gospodării	860
6.1	% din gospodării conectate la apeduct -	-
6.2	% din gospodării conectate la canalizare	-
6.3	% din gospodării contract de evacuare centralizată a deșeurilor	11,7
6.4	% de gospodării comentate la rețeaua de gaz	38,8
7	Lungimea drumurilor locale (total)	67,8 km
7.1	% din drumuri locale cu acoperire rigidă (asfalt și "variantă albă")	25
7.2	% din străzi cu iluminat nocturn	85

3. Profilul și analiza comunității

3.1. Caracteristici geografice și de mediu

3.1.1. Caracteristici fizico-geografice

Figura 1. Poziția geografică

Comuna Tigheci (s. Tigheci împreună cu s. Cuporani) este situată în emisfera nordică la intersecția paralelei 46.3861122131347660 latitudine nordică și meridianei 28.3763885498046880 longitudine estică, la distanțe aproximativ egale de Ecuator și de Polul Nord, în centrul zonei climatice temperate a Europei.

La scară de continent, com. Tigheci este aplatată în Sud – Estul Europei.

Localitățile Tigheci și Cuporani sunt situate în al doilea fus orar.

Amplasamentul geografic al localității la scară de țară - Sud – Vestul Republicii Moldova. Frontiera cea mai apropiată – frontiera cu România la o distanță de 15 km.

Repere istorice/ Satul Tigheci a fost menționat documentar cu denumirea Chigheci pentru prima dată în iunie 1436. Sursele istorice ne vorbesc că în acest an Ilie și Stefan Voievod întăresc moșia Ghigheci lui Pan Mihail Stîngaci. Iar în 1462 Ștefan Voievod, când se întorcea din bătălia de la Tighina, a schimbat denumirea satului în Tigheci, care se păstrează până astăzi.

În 1473 Ștefan Cel Mare întărește moșia lui Dan Socul. În 1794 în acte apare înscrisura despre Biserica din lemn "Sf.Nicolae".

În 1803 în sat de înregistrează 198 gospodării, 990 suflete.

1813 - Logofătul Costache Ghica arendează Spătarului Ioan Sturza moșia Tigheci.

Pe parcursul istoriei localitatea Tigheci a cunoscut perioade de avânt economic și de cădere. O dezvoltare mai intensă a avut loc în epoca modernă. După reforma din 1921 a crescut numărul țăranilor înstăriți. A fost deschisă o școală primară, post de jandarmi, primărie. În sat activau 7 mori de vânt și una cu aburi. În perioada socializmului s-au construit 2 grădinițe de copii, în an .1964 a fost construită o școală medie, punct medical, casa de cultură, oficiu poștal, două magazine alimentare. Majoritatea populației activau în domeniul agriculturii și, în special, se ocupau cu cultivarea viței-de-vie, fructelor și legumelor. În sectorul zootehnic activau două Komplexe de vite mari cornute, 2 ferme de porci, 2 ferme oi, complexul de prelucrare a nutrețurilor combinate.

Satul Cuporani a fost menționat documentar în anul 1835. A fost populat de coloniștii bulgari și găgăuzi veniți de la sud de Dunăre. Aceștia primeau de la guvernul țarist pământ și scutire de impozite pentru a valorifica pământurile din sudul Basarabiei. Către 1933 localitatea număra 252 de locuitori, majoritatea bulgari.

Personalitățile comunei sunt Scripcaru Gheorghe Simion – scriitor, Hajder Ion - primul aviator militar din sat, care a activat în anii 50 ai sec.XX, Butmalai Ion - fost deputat în Parlamentul Republicii Moldova (2009-2014).

3.1.2. Planificare spațială

O problemă majoră în dezvoltarea urbanistică a localităților Tigheci și Cuporani este generată de faptul că, Primăria comunei Tigheci nu dispune de documente de planificare urbanistică (Plan Urbanistic General și Plan de Amenajarea Teritoriului). Astfel, dezvoltarea socio-economică a localității nu este corelată cu principiile, obiectivele, normele și instrumentele planificării de dezvoltare urbană.

Descrierea topografică conține principalele zone ale localității:

- 1) Zona administrativă: Amplasamentul în partea de nord a localității Tigheci, cu o suprafață aproximativă de 0,35 ha și ponderea acesteia în intravilan 0,13%.
- 2) Zonele de agrement: Amplasamentul: în partea de centru a localității Tigheci, cu o suprafață aproximativă de 0,88 ha și ponderea acesteia în intravilan 0,39%.
- 3) Zona industrială: Amplasamentul: în partea de centru și nord-est a localității Tigheci, cu o suprafață aproximativă de 10,62 ha și ponderea acesteia în intravilan 3,83%.

3.1.3. Resurse naturale

Capitalul natural este un termen colectiv pentru activele naturale, precum și a serviciilor ecosistemice rezultate din acestea. Capitalul natural face posibilă viața umană. Servicii de ecosistem care rezultă din capital natural formează baza pentru toate activitățile economice umane, inclusiv produse alimentare, apă și energie. Valoarea capitalului natural devine tot mai recunoscută ca fiind esențială pentru succesul economic și dezvoltare durabilă.

Fondul forestier, flora și fauna Fondul forestier din comună pe parcursul anilor se menține stabil în aceeași parametri. Suprafața totală a fondului forestier local este 84,43 ha – fâșii de protecție.

Fauna, în zona localităților Tigheci și Cuporani, cuprinde 68 specii de mamifere (bunăoară: vulpea, căprioara, cerbul și mistrețul), 270 specii de păsări și zeci de mii de specii de nevertebrate. Datorită creșterii utilizării terenului pentru agricultură și extinderii orașelor, fauna este în prezent mult mai săracă.

În pădurile Tigheciului trăiesc: jderi, veverițe, șoareci de pădure, pajure, vulturi pleșuvi, ciufi de pădure, huhureze, ulii, ciocănitori pestrițe, pițigoii, cinteze, codobaturi, gaițe, coțofene, cuci, dumbrăvenici, porumbei și sitari.

Stepa are o faună alcătuită mai ales din rozătoare, dintre care cel mai reprezentativ este popândăul. Mai apar: hârciogul, șoarecii de câmp și căței-pământului. Animalele mai mari sunt: lupul, vulpea, viezurele, dihorul de stepă, dihorul pătat. Dintre păsări se întâlnesc: ciocârlia de câmp, ciocârlia mare, prepelița, graurul, dumbrăveanca, cioara, stâncuța ș.a.m.d. Dintre reptile apar: năpârcile, șerpii de casă, șopârlele agile. Este de remarcat prezența unor insecte caracteristice, cum sunt rădașca sau călugărița.

Resurs acvatice Rețeaua hidrografică a com. Tigheci, fiind parte componentă a rețelei hidrografice a Republicii Moldova, aparține bazinului Marii Negre. Hidrografia comunei Tigheci se referă la totalitatea apelor de pe teritoriul acesteia. Comuna beneficiază de următoarele tipuri de unități acvatice: râuri, lacuri și ape subterane.

Apele de suprafață. În localitate există 2 bazine acvatice: un iaz (proprietate publică) cu o suprafață de 4,34 ha și un bazin acvatic de 0,5 ha în proprietatea GȚ „Bruma Constantin”. Bazinele acvatice se află în stare avariata. Există patru zone unde au fost probleme serioase cu evacuarea apelor de la precipitații în timpul inundațiilor.

De asemenea, comuna este tranzitată de un afluent mijlociu al râului Prut - Tigheci care este într-o stare satisfăcătoare, având lungimea totală de 5,679 km. Apa din bazine acvatice se folosește pentru adăpatul vitelor și la ameliorarea lucrărilor agricole.

Principala problemă cu care se confruntă APL privind întreținerea și utilizarea apelor de suprafață în calitate de capital natural este starea fântânilor. Majoritatea fântânilor publice necesită reparație capitală.

În viitorii 5-7 ani există unele posibilități de îmbunătățire a întreținerii bazinelor acvatice, precum și a utilizării acestora în calitate de capital natural, ca întărirea digurilor și curățarea de nămol.

Apele subterane. Un rol deosebit în bilanțul terestru al apei îl joacă apele subterane. Ele activ se includ în ciclul hidrologic ca parte componentă a debitului subteran de apă.

Sursele de apă potabilă. Localitatea își îndeplinează necesitățile în apă din fântâni. Estimativ, localitatea consumă, pe parcursul ultimilor 5 ani, anual 47,5 mii metri cubi de apă.

Principalele probleme legate de asigurarea calității necesare a apei potabile pentru localitate sunt:

1) Scăderea rezervelor de apă disponibile datorită schimbărilor climaterice. 2) Particularitățile conținutului chimic (grad sporit de poluare) al apelor obținute din sursele disponibile care creează dificultăți în asigurarea calității necesare a acesteia pentru consumatorii finali.

Îmbunătățirea stării surselor de alimentare cu apă a localității și de asigurare a capacității necesare a acestora în viitorii 5-7 ani va fi posibilă prin implementarea proiectului „Forarea a două sonde arteziene pentru aprovizionarea cu apă potabilă a trei instituții de menire social- culturală și a locuitorilor satului Tigheci ”, finanțat de către Fondul Ecologic de Stat (anul 2014).

Calitatea apei livrate locuitorilor localității în viitorii 5-7 ani poate fi îmbunătățită prin construirea stației de tratare a apei potabile.

Solul și subsolurile Solul se formează și evoluează în timp îndelungat – zeci și sute mii de ani. În c. Tigheci solurile sunt principala bogăție naturală, care se exprimă prin fertilitatea și diversitatea lor. Bonitatea solului – 54 puncte.

Solul se caracterizează printr-o stratificare bine pronunțată, are o grosime de 80 - 100 cm, culoare cenușie-închisă, compoziția mecanică eterogenă, carbonații se acumulează la suprafață. Teritoriul satelor Tigheci și Cuporani are un înveliș de soluri brune și cenușii de pădure, cu cernoziomuri tipice slab humifere și carbonatice. O importanță mare o au solurile aluviale, care se formează în lunca râului Tigheci sub vegetație ierboasă hidrofیلă de cele mai diferite specii.

Una din probleme cu care se confruntă APL privind întreținerea și utilizarea solurilor în calitate de capital natural este diminuarea suprafețelor solurilor fertile din cauza eroziunii acestora.

3.1.4. Factorii de poluare a mediului

În localitatea Tigheci sursele principale de poluare sunt sursele din agricultură, așa ca eroziunea solului, deșeurile organogene din sectorul zootehnic, industria de prelucrare a materiei prime agricole și aplicarea produselor chimice fitotehnice.

Eroziunea solului se produce în teritoriu pe terenurile care au fost cultivate sau pășunate prea intens. Nerespectarea asolamentelor, suprasolicitarea solului, cultivarea intensă reduce fertilitatea pământului și provoacă scăderea producției la hectar. Este redusă, de asemenea, coeziunea solului, scăzând astfel rezistența lui la eroziune. Deoarece în localitate sunt înregistrate numai 450,61 ha de pășuni, din cauza creșterii numărului de animale pe suprafață dată, în localitatea se atestă deteriorarea pășunilor. Numărul prea mare de animale consumă vegetația într-un ritm mai rapid, decât ritmul de regenerare naturală a acesteia, lăsând în urmă pământul gol. Conform Cadastrului Funciar al Republicii Moldova, anual suprafața solurilor erodate crește cu circa unul la sută.

O altă sursă de poluare sunt emisiile din transportul rutier greu și traficul ce trece pe drumul central al satului.

Probleme principale în domeniu: Nerespectarea zonelor de protecție în jurul fântânilor; Defrișarea fâșiilor verzi de protecție și a pădurilor; Calitate joasă a apei din localitate; Lipsa mecanismului de control a utilizării bazinelor acvatice.

Una din cauzele principale ale poluării apelor din c.Tigheci o constituie lipsa unui sistem de monitorizare a agenților economici agricoli în domeniul folosirii pesticidelor, insecticidelor, îngrășămintelor chimice și organice.

Poluarea apei subterane este cauzată de stocarea temporară a dejecțiilor animaliere în gospodăriile individuale precum și prin fântâni absorbante, iar poluarea apelor de suprafață se face datorită deversării de ape reziduale în șanțul uliței sau prin deversarea diferitor detergenți.

Totuși, indicii de poluare au valori reduse și nu prezintă un pericol real pentru contaminarea zonei sau pentru scăderea atractivității sale. Satele sunt așezate într-o zonă pitorească, departe de aglomerația și poluarea centrelor urbane, beneficiind de o poziție favorabilă din acest punct de vedere.

3.2. Demografie

3.2.1. Resurse Umane

La 1 ianuarie 2020, populația satului constituia 2530 locuitori, ceea ce constituie 5% din populația totală a raionului Leova. Din numărul de populație constatăm că 1260 sunt bărbați (49,8%) și 1270 femei (50,2%). Perioada ultimilor 5 ani, se înregistrează o permanentă scădere a numărului populației (de la 2589 în anul 2016, la 2530 în 2020), pe de o parte cauzată de un spor natural negativ, cât și de migrația externă și internă a populației.

Comparativ, cu 01 ianuarie 2016, numărul populației satului s-a micșorat cu 59 persoane sau cu 2.33 % din populația anului 2016. Conform datelor sporul natural este negativ, mortalitatea avansează natalitatea cu 18 persoane în 2020, înregistrându-se 8 nașcuți și 26 decese.

Conform datelor statistice aceluiași an, populația s. Cuporani constituia 282 de oameni, dintre care 50.71% - bărbați și 49.29% - femei.

Conform datelor statistice raionale din 01.01.2019, în comuna Tigheci copiii de vârstă 0-14 ani constituiau 16 % din numărul total al populației, populația în vârstă de 15-60 ani – 64,1%, iar peste 60 ani – 19.9%.

Tabelul 3. Dinamica populației după genuri

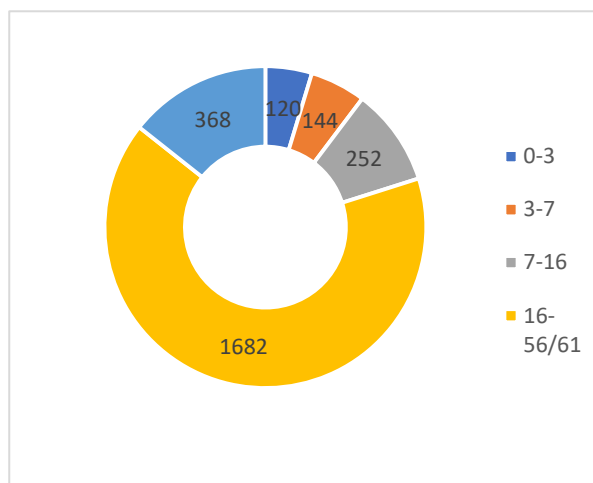
Indicatori	01.01.2016	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	2020/2016
Populația	2589	2560	2545	2530	-59
Bărbați	1289	1270	1255	1260	-39
Femei	1300	1290	1290	1270	-30

Sursa: Primăria localității

Conform datelor statistice din 2019, în componența populației satului Tigheci ponderea cea mai mare o dețin persoanele cu vârsta aptă de muncă (cuprinsă între 17 – 56/61 ani) de 66,09 %. Acest fapt este favorabil pentru implicarea categoriei date apte de muncă în dezvoltarea locală. Restul 33,91% a populație satului, sunt sub (copii și tineri cu vârsta sub 17 ani) sau peste vârsta aptă de muncă (14,5% - persoane ieșite la pensie).

Figura 2. Evoluția structurii pe grupuri de vârstă a populației

Localitatea Tigheci se va confrunta în următorii ani cu o sporire a procesului de îmbătrânire a populației, care va determina o presiune demografică în descreștere. Asemeni, Republica Moldova se confruntă la nivel global cu un proces de îmbătrânire demografică, datorat în principal scăderii natalității care a determinat reducerea absolută și relativă a populației tinere (0-14 ani). Astfel, creșterea numărului locuitorilor în vârstă de peste 57/62+ ani, care la moment constituie 11% din totalul populației, relevă că satul este în categoria satelor cu tendințe de îmbătrânire a populației.

Tabelul 4. Evoluția structurii pe grupuri de vârstă a populației

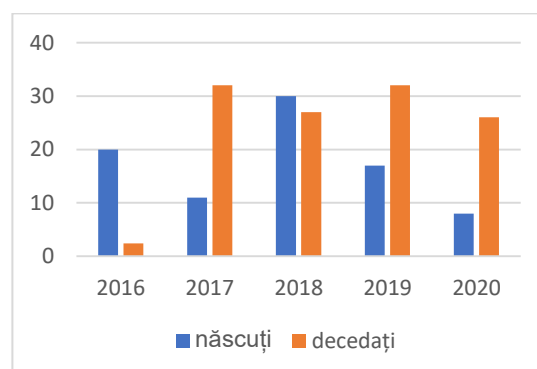
Vârsta	01.01.2019
Total populație	2546
0-14	475
0-3	120
3-6	132
3-7	144
7-16	252
15-56/61	1682
57/62 +	368

Sursa: Primăria localității

Numărul populației este descreștere în ultimii 5 ani, un motiv constituie sporul natural negativ. Totodată tendința descrescătoare este influențată de procesele migraționiste caracteristice pentru toate localitățile din RM. În anul 2020 natalitatea a înregistrat un număr de 8 copii născuți, pe când s-au înregistrat 26 de cazuri de deces în rândul populației.

Tabelul 5. Evoluția natalității în ultimii ani

Perioada	Total populație	Născuți	Decedați	
			Total	inclusiv copii până la 1 an
2016	2589	20	35	-
2017	2583	11	32	-
2018	2560	30	27	-
2019	2545	17	32	1
2020	2530	8	26	

Figura 3. Evoluția natalității

Sursa: Primăria localității

3.2.2. Forța de Muncă

În Republica Moldova ponderea ocupării forței de muncă în agricultură continuă să fie foarte mare comparativ cu alte state. În Uniunea Europeană, chiar și după aderarea noilor state membre, ponderea populației angajate în agricultură este de doar 5% din totalul forței de muncă. În Republica Moldova, această pondere este mult prea mare, constituind circa 29% din totalul forței de muncă. În c.Tigheci, circa 80 la sută din populație obțin veniturile sale din agricultură.

Tabelul 6. Structura populației după domenii de activitate, 2020

Categorii sociale	2020
TOTAL (în limitele satului)	
Populație ocupată în economie, inclusiv:	182
- în agricultură	82
- în industrie	-
- construcții	6
- servicii și comerț	19
- transport și comunicații	1
Învățământ și educație preșcolară	42
Ocrotirea sănătății (inclusiv asistența socială)	16

Categorii sociale	2020
Administrație Publică Locală și servicii comunale	12
Alte tipuri de activități	6

Sursa: Primăria localității

Din categoria angajatorilor majoritatea sunt agenți ce activează în domeniul agriculturii. Majoritatea angajaților sunt sezonieri; conform datelor neoficiale la lucrări participă împreună cu părinții și copiii.

Principalii furnizori de locuri de muncă pentru ocuparea forței de muncă în cadrul comunității sunt instituțiile de învățământ, instituții de menire social-culturală, primăria, gospodării țărănești, agenți economici de producere, întreprinderile din comerț, persoane individuale.

Trendul indicatorilor ce reflectă ocuparea populației în câmpul muncii din localitate este prezentat în tabelul de mai jos.

Dinamica numărului de șomeri înregistrați la AOFM din localitate în ultimii 5 ani relevă faptul că numărul șomerilor se menține stabil. În ultimii 5 ani numărul locurilor de muncă disponibile variază de la 1-3 locuri disponibile.

Principalele probleme cu ocuparea populației în câmpul muncii din localitate în ultimii 5 ani: lipsa locurilor de muncă, salarii mici, indiferența locuitorilor de a se înregistra la AOFM ca șomer.

Posibilitățile privind diminuarea șomajului din localitate în următorii 5 ani: colaborarea cu AOFM Leova, informarea tinerilor cu privire la posibilitățile de angajare, organizarea cursurilor de instruire gratuite și căpătarea unei profesii, cu sprijinul AOFM. Colaborarea cu agenții economici din teritoriu privind locurile de muncă vacante. Numărul de persoane apte de muncă în mediul rural în raionul Leova este de 66,2%.

În ultimii 5 ani a crescut numărul emigranților din localitate. Migrația este provocată de sărăcia locuitorilor.

3.3. Servicii Sociale

3.3.1. Caracteristicile grupurilor vulnerabile

Populația săracă | Categoria populației sărace în com. Tigheci constituie mai puțin de 1% din numărul total al locuitorilor satului, ponderea cea mare o dețin femeile, urmate de vârstnici și bărbați. Persoanele în etate și persoanele cu dizabilități, au preponderent venituri din gospodăriile agricole individuale, practică o agricultură de subzistență și participă foarte puțin la schimburile comerciale. Principalele cauze ale sărăciei sunt specifice majorității localităților rurale din republică: venitul familiei nu corespunde cheltuielilor elementare de întreținere, salariile și pensiile sunt mizere.

Un număr de 12 de gospodării sunt conduse de categoria săracă a populației, dintre care 10 doar de femei. Comparativ cu alte localități rurale din regiune rata sărăciei este înregistrată a fi mică, constatăm un nivel de trai decent.

Tabelul 8. Populația săracă, 2020

Total săraci	Numărul de gospodării	Bărbați	Femei	Copii	Vârstnici	Persoane cu dizabilități	Gospodării conduse de femei
-	12	-	50	70	-	-	10

Sursa: Primăria localității

Persoane cu dizabilități | Numărul de persoane cu grad de invaliditate este considerat a fi mediu și constituie 3,55 % din populație. Majoritatea lor sunt cu dizabilități medii, capabili pentru activități fără ajutorul extern (24,44%), femeile având cea mai mare pondere (59,09 %). De menționat că asistenții sociali sunt receptivi la necesitățile lor și autoritatea locală se implică după posibilitate în soluționarea problemelor lor.

Tabelul 9. Persoane cu dizabilități, 2020

	Total	Femei	Bărbați	Copii
Total persoane cu dizabilități	90	37	45	8
Persoanele cu dizabilități fizice	18	7	8	3
Persoanele cu dizabilități mentale	14	4	6	4
Persoanele cu dizabilități fizice grave (care nu pot supraviețui fără ajutorul extern)	11	4	3	4
Persoanele cu dizabilități fizice medii (capabili pentru activități fără ajutorul extern)	22	13	9	-
Persoanele cu dizabilități fizice angajate în câmpul muncii	1	1	-	-
Persoanele cu dizabilități fizice în etate	3	2	1	-

Sursa: Primăria localității

Minorități etnice/lingvistice | La 01 ianuarie 2020, raportul după gen a populației localității este de 48,2% bărbați la 51,29% femei, femeii fiind într-un număr de 16 persoane mai mult ca bărbați. Diferența de genuri din 2011 până în prezent este în continuă scădere pentru categoria bărbați.

Structura etnică a populației în cadrul satului Tigheici este: 97.68% - moldoveni, 0.49% - ucraineni, 0.45% - ruși, 0.13% - găgăuzi, 1.02% - bulgari, 0.09% - țigani, 0.13% - alte etnii. În s. Cuporani structura etnică a populației este după cum urmează: 64.54% - moldoveni, 33.33% - bulgari, 0.03% - ucraineni, 0.07% - ruși, 1.06% - găgăuzi.

Unul din specificul comunei Tigheci este prezența Comunității de bulgari în satul Cuporani.

Tabelul 10 Minorități etnice/lingvistice, 2020

Minorități etnice	Bărbați aparținând minorităților etnice	Femei aparținând minorităților etnice	Ucraineni	Ruși	Găgăuzi	Alte
102	48	54	3	4	3	92

Sursa: Primăria localității

Minorități religioase | Cu privire la minorități religioase, populația satului Tigheci este constituită 99,12% din creștini ortodocși, care frecventează cu regularitate, în proporție de 30% biserica creștin-ortodoxă „Sfântul Nicolae”, cu hramul care se sărbătorește. În localitate activează biserica creștină evanghelist- baptistă Uniunea Bisericilor Evanghelist Baptiste cu 4 membri.

Persoane în etate | Persoanele în etate reprezintă una din cea mai vulnerabilă categorie socială existentă în localitate, majoritatea dintre care trăiesc în sărăcie. Cu regret este evidentă îmbătrânirea populației, ca rezultat al migrației tinerilor peste hotarele UAT în căutarea unei vieți mai bune și a unui serviciu stabil. Persoanele în etate reprezintă 3,7% din populație, dintre care 75,6 % sunt femei. Majoritatea persoanelor din categoria dată dețin un teren agricol, pe care-l îngrijesc pentru a-și asigura existența.

Tabelul 51. Persoane în etate, 2020

Total persoane în etate	Femei în etate	Persoane singure în etate	Femei singure în etate	Vârstnici cu dizabilități	Femei în etate cu dizabilități
90	68	14	13	3	2

Sursa: Primăria localității

Situația social-economică și nivelul de trai scăzut au influențat negativ asupra nivelului de trai al populației. În general populația satului se confruntă de următoarele probleme: starea economică precară, sporul natural scăzut, pensii mici, potențialul redus al administrației publice locale de a ajuta categoriile social-vulnerabile.

3.3.2. Servicii Sociale

Comunitatea are tradiții frumoase în ceea ce privește educația copiilor, care menține nivelul moral și spiritual al comunității. Sistemul educațional existent în localitate este reprezentat de următoarele niveluri:

Educația preșcolară | 2 grădinițe de copii, cu o capacitate de 240 copii, frecventează 96 copii, grad de utilizare a capacităților 60%,

Educația școlară | Gimnaziu, cu o capacitate de 500 elevi, frecventează 207 elevi, grad de utilizare a capacităților 50%.

Obiectivul major al procesului educațional este formarea și pregătirea copiilor pentru viață și activitate într-o societate democratică, precum și adaptarea lor la condițiile mereu schimbătoare ale societății.

Tabelul 6. Instituțiile de învățământ

Instituția	Beneficiari	Câți copii	Limba de predare
Grădinița de copii "Clopoțel"	Copiii din localitate de vârsta preșcolară	48	Română
Grădinița de copii "Foișor"	Copiii din localitate de vârsta preșcolară	48	Română
Gimnaziu	Copiii din localitate	151	Română

Sursa: Primăria localității

Educația preșcolară | Educația preșcolară în comuna Tugheci se realizează în cadrul 2 grădinițe care sunt este o instituții preșcolare de stat, destinate educației copiilor de vârstă 2-7 ani, cu program 9,0 ore. Clădirea grădiniței este tip, cu două nivele, cu capacitatea de 115 locuri. Numărul de copii după listă - 48, copiii sunt repartizați în 2 grupe, în conformitate cu particularitățile de vârstă și individuale. Regimul de activitate 8.00-17.00.

În instituția preșcolară activează 10 cadre didactice, 6-cu studii superioare pedagogice, 4-cu studii medii de specialitate. Cu grad didactic doi- 9 cadre didactice. Vârsta-de la 31 ani până la 54 ani. Cadrele didactice din grădinița de copii tind spre educarea unei personalități libere a copilului-tendință contemporană a întregului sistem educațional din republică.

Activitatea de educație și instruire a copiilor se realizează în baza Curriculei Educației copiilor de vârstă timpurie și preșcolară din Republica Moldova și Standardele de învățare și dezvoltare pentru copilul de 0-7 ani. Întregul proces instructiv-educativ este axat pe copil, pe necesitățile lui, pe ritmul propriu și nivelul de dezvoltare a fiecărui copil în parte.

Caracteristicile tehnice ale grădiniței "Clopoteț":

Anul înființării: 1982

Capacitatea proiectată: 180 locuri

Suprafață totală 1504 m²

Suprafață utilizată: 750 m²

Localizare: satul Tigheci, zona periferică.

Starea generală tehnico-edilitară a grădiniței este satisfăcătoare. Nu a fost făcută reparație capitală niciodată. Acoperișul este în stare bună, însă edificiul necesită reparație capitală.

Aprovizionarea cu apă a grădiniței se realizează din fântână. Pentru necesitățile zilnice de apă caldă, prin boilere electrice.

Canalizare. Nu este centralizată.

Sistem de încălzire. Grădinița are cazangerie autonomă pe bază de gaz natural. În perioada rece a anului toate încăperile sunt încălzite permanent.

Veceuri. Acestea sunt în interiorul clădirii, de tip closet, comune pentru copii și pentru personalul instituției.

Accesibilitatea în instituție. Grădinița nu are pante de acces pe scări, nu există pante și nu este nici un veceu adaptat.

Caracteristicile tehnice ale grădiniței "Foișor":

Anul înființării: 1986

Capacitatea proiectată: 100 locuri

Suprafață totală 518,4 m²

Suprafață utilizată: 460 m²

Localizare: satul Tigheci, zona periferică.

Starea generală tehnico-edilitară a grădiniței este un satisfăcătoare. Nu a fost făcută reparație capitală niciodată. Acoperișul este în stare bună, însă edificiul necesită reparație capitală.

Aprovizionarea cu apă a grădiniței se realizează din fântână. Pentru necesitățile zilnice de apă caldă, prin boilere electrice.

Canalizare. Nu este centralizată.

Sistem de încălzire. Grădinița are cazangerie autonomă pe bază de gaz natural. În perioada rece a anului toate încăperile sunt încălzite permanent.

Veceuri. Acestea sunt în interiorul clădirii, de tip closet, comune pentru copii și pentru personalul instituției.

Accesibilitatea în instituție. Grădinița nu are pante de acces pe scări, nu există pante și nu este nici un veceu adaptat.

Învățământul gimazial | Învățământul primar și secundar general în satul Tigheci se realizează în cadrul gimnaziului din Tigheci. În prezent în liceu învață 151 de elevi. În gimnaziu lucrează 20 de cadre didactice.

Caracteristicile tehnice ale gimnaziului din Tigheci:

Anul înființării: 1964

Capacitatea proiectată: 360 locuri

Suprafață totală: 1913m²

Suprafață utilizată: 694,4 m²

Localizare: satul Tigheci, Centru

Starea generală tehnico-edilitară a grădiniței este satisfăcătoare. Nu a fost făcută reparație capitală niciodată. Acoperișul este în stare bună, însă edificiul necesită reparație capitală.

Aprovizionarea cu apă a grădiniței se realizează din fântână. Pentru necesitățile zilnice de apă caldă, prin boilere electrice.

Canalizare. Nu este centralizată.

Sistem de încălzire. Gimnaziu are cazangerie autonomă pe bază de gaz natural. În perioada rece a anului toate încăperile sunt încălzite permanent.

Veceuri. Acestea sunt în interiorul clădirii, de tip closet, sepaerate pentru elevi și pentru personalul instituției.

Accesibilitatea în instituție. Clădirea gimnaziului rster cu un nivel și are pante de acces, pe scări,nu există pante și nu este nici un veceu adaptat

Gimnaziul din c. Tigheci a beneficiat de proiecte și are experiență în implementarea proiectelor (sisteme de încălzire). În instituție se respectă orarul de perfecționare, și este asigurat cu necesarul de cadre didactice . Sala festivă lipsește, cantina școlară necesită renovare. O provocare dificilă este alimentarea elevilor. Edificiul gimnaziului ca și alte edificii ale instituțiilor publice necesită renovarea sistemelor de ventilare.

Pentru o activitate eficace a instituțiilor educaționale este nevoie de majorat finanțarea acestora. Actualmente, finanțele alocate pentru întreținerea unui copil sunt foarte mici și nu acoperă necesarul de cheltuieli.

O altă problemă ce trebuie soluționată este prezența stresului major în viața cotidiană a copiilor. Mulți copii sunt lăsați în grija rudelor de părinții plecați peste hotare. Angajarea unui psiholog în cadrul instituțiilor de învățământ preșcolar și școlar ar diminua impactul nociv al stresului generat de astfel de situații.

Cultura | În comuna Tigheci funcționează 4 instituții culturale: 2 biblioteci (biblioteca publică și biblioteca gimnaziului din localitate) cu un fond bogat de carte; o Casă de Cultură cu peste 10 concerte muzicale organizate anual, un Muzeul de Istorie și Etnografie cu peste 2000 de vizitatori anual. Cercuri de pictură, literare sau teatrale în localitate nu funcționează.

În localitate nu sunt cinematografe, școli muzicale, cercuri de pictură, cercuri teatrale.

În zilele obișnuite și de odihnă, activitățile de recreare sunt limitate. Pentru revigorarea vieții socio-culturale în localitate sunt necesare intensificarea activităților instituțiilor

culturale, amenajarea terenurilor sportive, formarea formațiunilor artistice și atragerea tinerilor specialiști în domeniul cultural.

În prezent, activitatea culturală în localitate este asigurată de Casa de Cultură cu 500 locuri (cu o sală de concerte). Pe teritoriul satului funcționează un oficiu poștal.

Biblioteca: angajați – 2 persoane. Localul este asigurat cu 3 calculatoare ce au fost achiziționate prin proiectul Novoteca în februarie 2016. Există conexiune Internet, Wi-Fi. Biblioteca este dotată cu 10000 titluri de carte. Clădirea bibliotecii necesită reparație (din 1986 nu s-a reparat). Serviciul deservește 400 utilizatori ai serviciilor bibliotecare.

În zilele obișnuite și de odihnă, activitățile de recreare sunt limitate. Pentru revigorarea vieții socio-culturale în localitate sunt necesare renovarea instituțiilor culturale, amenajarea terenurilor sportive, formarea formațiunilor artistice și atragerea tinerilor specialiști în domeniul cultural. Crearea unui centru de meșteșuguri la care vor activa tinerii din sat.

Sportul | Autoritățile administrației publice din com. Tigheci acordă atenție promovării unui mod sănătos de viață. În comuna Tigheci există o singură sală de sport în incinta gimnaziului local. Pe parcursul ultimilor cinci ani au fost funcționale 6 secții sportive (fotbal- 3 secții și câte o secție de volei, baschet, box).

Populația practică sportul în singura sală de sport funcțională care se află în incinta gimnaziului din localitate. Tinerii din localitate participă activ la competițiile sportive.

Dinamica indicatorilor ce se referă la activitatea sportivă din localitate în ultimii 5 ani, relevă pe de o parte interesul sporit al locuitorilor pentru practicarea sportului, pe de altă parte, volumul insuficient de finanțe (mizere) alocate pentru dezvoltarea acestui domeniu.

În pofida faptului, că se atestă creșterea interesului pentru activitățile sportive și numărului persoanelor care frecventează secțiile de sport, dacă nu se va investi în acest domeniu, situația nu se va schimba.

Principalele probleme cu care se confruntă viața sportivă din localitate în ultimii 5 ani este lipsa unei săli sportive dotată cu echipament necesar. Pe lângă, problema menționată, mai lipsesc finanțe pentru susținerea echipelor pentru deplasarea la evenimentele sportive.

Dezvoltarea și promovarea activităților sportive din localitate poate fi realizată prin deschiderea secțiilor de sport atractive pentru tinerii din localitate și promovarea unui mod sănătos de viață.

Probleme ce vizează populația tânără din localitate: plecarea tinerilor din localitate, lipsa locurilor de muncă pentru tineri în localitate; inexistența unor locuri amenajate de agrement; lipsa terenurilor sportive amenajate, lipsa specialistului în probleme tineret și sport, lipsa unui program comun pentru rezolvarea problemelor tinerilor în localitate.

Odihnă și agrement | În comuna Tigheci există un singur loc de agrement. Numărul de locuitori care frecventează anual locurile de agrement din localitate -2530 persoane.

Mass-media| Localitatea Tigheci nu posedă ziar sau buletin local. Lipsește și radioul local.

Ocrotirea sănătății |

Serviciile din domeniul sănătății din localitate sunt prestate de OMF din Tigheci din componența Centrului Medicilor de Familie largă și Spitalul raional. Populația este deservită de un medic, 2 asistente medicale, 1 infermieră. Total angajați – 4 persoane.

În localitate se atestă o insuficiență de personal medical, cât și un spectru restrâns de servicii medicale. La 10000 locuitori sunt angajați 15 specialiști în domeniu.

Probleme majore în domeniul sănătății publice sunt: lipsa specialiștilor în domeniu (terapeut, pediatru, stomatolog); Mobilierul și echipamentul medical este învechit; TIC învechit și nu există conexiune la INTERNET; Nu există posibilitatea de perfecționare a cadrelor din domeniu; schimb de experiență limitat; spațiu pentru farmacie nu corespunde standardelor moderne. Lipsește unitatea de transport pentru acordarea serviciilor în timp util, Internet –ul, spațiului pentru eliberarea medicamentelor; lipsa apei calde la OMF. Sistemul de ventilare este uzat.

Morbiditatea populației este sporită. În perioada 2011-2015 a crescut numărul pacienților cu patologii cardiovasculare, oncologice și gastrointestinale. Din totalul de cazuri de îmbolnăvire (527 cazuri), boli cardiovasculare – 36%, boli ale aparatului respirator- 25%, traume, otrăviri și alte consecințe ale cauzelor externe -13%, , boli hepatice – 8%. O creștere simțitoare cu 22% s-a înregistrat pentru bolile cardiovasculare.

Principalele probleme legate de ocrotirea sănătății cu care se confruntă localitatea în ultimii 5 ani:

- 1.OMF Tigheci nu corespunde normelor metodologice.
- 2.Lipsa lucrătorilor medicali.
- 3.Salariul mic al lucrătorilor din domeniul ocrotirii sănătății.

Posibilități pentru sporirea nivelului de calitate a serviciilor medicale prestate în următorii 5-7 ani:

1. Încadrarea tinerilor specialiști în câmpul muncii.
- 2 . Crearea condițiilor în edificiu OMF pentru a oferi servicii de calitate.

Protecția socială | Un alt aspect al problemelor comunității ține de slaba dezvoltare în localitate a serviciilor de asistență socială, dezvoltarea căroră ar influența pozitiv asupra ameliorării situației persoanelor sărace.

Asistența socială este asigurată de un asistent social și 2 lucrători sociali angajați de Direcția Asistență socială a raionului Leova. Serviciile respective se acordă numai sub forma unor servicii primare care includ: asistența socială la domiciliu, acordarea ajutoarelor sociale, servicii de consultare și informare. Angajații sociali nu acoperă necesitățile tuturor categoriilor de beneficiari. La moment ei deserveșc 14 beneficiari direcți și 500 pensionari.

Probleme în domeniu: Copiii cu dezabilități, cât și cei adulți, nu au acces la servicii de reabilitare. În localitate lipsește un centru de zi pentru copii cu dizabilități. Nu există cantină socială pentru persoanele vîrstnice și aflate în situații de risc. Unitatea administrativ-teritorială nu posedă fond de locuințe care ar putea fi acordat tinerilor specialiști (profesori, medici).

O altă problemă este lipsa accesului (rampelor) pentru persoanele cu dezabilități în instituțiile publice (grădiniță, școala), cât și in unitățile comerciale private.

3.4. Economia

3.4.1. Structura de afaceri a economiei locale și a domeniului de afaceri

Din analiza indicatorilor ce caracterizează evoluția de ansamblu a economiei localității se constată că la moment în localitate sunt active: 10 întreprinderi individuale, 2 societăți cu răspundere limitată, 1 cooperativă agricolă .

Cei mai activi și puternici agenți economici din localitate sunt "Fautor" (prelucrarea, îmbuteliere, comercializare vinuri), "Glia" C.A.P. (agricultura, deține peste 90 la sută din terenuri), "CRIST-VALG" S.R.L., CÎ

În sat mai activează și o stație de alimentare cu produse petroliere și gaz lichefiat "Gazoterm" S.R.L.

Domeniile de activitate economice licențiate înregistrate în localitate:

Prestarea serviciilor în domeniul informaticii;

Activitatea de turism;

Activitatea farmaceutică veterinară,

Construcțiile de clădiri;

Construcții ingineresti, instalații și rețele tehnico-edilitare;

Activitatea asociațiilor de economii și împrumut.

Tabelul 7. Repartizarea agenților economici după forma organizatorico-juridică

Agenți economici	2017	2018	2019	2020	Pondere (%)
Întreprinderi cu drept de persoane fizice:	164	161	161	95	-57,9
- întreprinderi individuale	13	11	11	10	-23,07
- gospodării țărănești	150	150	150	85	-56
- patentă	1	-	-	-	-
Întreprinderi cu drept de persoane juridice:	7	7	7	7	-
- societăți cu răspundere limitată	2	2	2	2	-
- cooperative	1	1	1	1	-
- întreprinderi municipale	1	1	1	1	-
Instituții și organizații neguvernamentale	3	3	3	3	-
TOTAL	174	171	171	105	

Sursa: Primăria localității

Sectorul Agriculturii

Agricultura este bazată pe soluri fertile pe care pot fi cultivate aproape toate culturile agricole. Suprafața terenurilor agricole în localitate este de 2487,42 ha, dintre care teren arabil: 2118,54 ha, vii: 150,93 ha, livezi 42 ha nucari .

Din totalul de terenuri agricole 1901 ha (86 %) de terenuri agricole sunt consolidate și se prelucurează de către gospodăriile agricole (suprafața mai mare de 10 ha), restul 14 % 217 ha, inclusiv grădinele, sunt prelucrate în parcele mici de către gospodăriile țărănești (de fermier).

Numărul deținătorilor de teren în total este de 1026 de deținători funciari, dintre care în intravilan sunt înregistrați 937 de deținători a loturilor private.

Bonitatea solului în localitate este de 65 grade b/ha .

În localitate activează 85 gospodării țărănești, 20 funcționează independent, ceilalți dau în arendă terenurile.

Dinamica indicatorilor privind evoluția activităților agenților economici agricoli din localitate relevă, că s-a majorat în ultimii 5 ani cantitatea de producere. Calitatea produselor sporește continuu în baza aplicării noilor tehnologii de producere și utilizării tehnicii

performante, ce reduce considerabil cheltuielile. Aceste tendințe se înregistrează numai la 2 agenți economici activi din ramura agricolă locală (cu o cifră de afaceri > 15 mil. lei). Un domeniu avantajos ce influențează favorabil veniturile localnicilor este zootehnia. Multe familii întrețin animale pentru consumul propriu, dar și pentru comercializare. Astfel, în localitate se înregistrează: bovine – 42 capete, ovine – 518 capete, caprine – 43 capete, iepuri – 380 capete., cabaline 36.

Având un număr impunător de capete de bovine, ovine, caprine și iepuri, localnicii nu pot prelucra pieile de animale. Astfel, este necesar un serviciu în domeniul colectării și prelucrării pielei de animale. Tot în acest context, în sat nu este colectat și prelucrat laptele. Nu există o piață agricolă amenajată. Locuitorii sunt nevoiți să comercializeze produsele animaliere și agricole în piețele din Leova, Iargara și Chișinău, ceea ce induce cheltuielile suplimentare.

Constatăm, că sistemul agricol este subdezvoltat.

Problemele cu care se confruntă locuitorii satului în domeniul agrar sunt: subvențiile mici în agricultură;

inexistența unei piețe agricole amenajate; lipsa sistemului de irigare. Lipsa condițiilor climatice favorabile.

Lipsa oportunităților de realizare pe piața națională și internațională a produselor agricole. Prețurile mici la produsele agricole și cheltuielile mari pentru producere.

Anevoios decurge consolidarea terenurilor, parcelarea excesivă a terenurilor duce la imposibilitatea implementării unor tehnologii performante agricole moderne.

La moment, în localitate nu funcționează nici o brutărie, moară sau olăniță; nu sunt organizate Servicii veterinare. 8 % din terenuri agricole sunt neprelucrate.

Insuficiența locurilor de muncă calificată duce la majorarea fluxului de tineri instruiți ce pleacă din localitate. Lipsa schimbului de experiență între agenții economici duce la o stagnare a performanțelor acestora.

Intensificarea dezvoltării ramurii agricole din localitate în următorii 5-7 ani ar fi posibilă prin organizarea cursurilor de instruire a cetățenilor în domeniul agriculturii, participării la diverse programe cu finanțare internă și externă, accesul facil la subvențiile acordate de stat, atragerea investițiilor în agricultură.

Structura fondului funciar | Suprafața totală a localității constituie 5000.21 ha, dintre care 673.7 ha constituie intravilanul localității. Din totalul extravilanului (4326.51 ha), 76% sau 3289.58 ha constituie terenurile agricole. Restul terenurilor din extravilanul satului sunt plantații forestiere (365 ha), terenuri aflate sub apă (29,33 ha).

3.4.2. Industria

Îndustria, fiind o ramură a producției materiale și a economiei naționale, cuprinde totalitatea întreprinderilor (uzine, centrale electrice, fabrici, mine etc.) ocupate cu producția uneltelor de muncă, cu extracția materiilor prime, a materialelor și combustibililor și cu prelucrarea ulterioară a produselor obținute.

În comuna Tigheci genurile de activitate industrială înregistrate de agenții economici locali sunt:

- Fabricarea și comercializarea semințelor, a materialului de înmulțire săditor și semincer;
- Importul și fabricarea, depozitarea, comercializarea angro a substanțelor și materialelor chimice, toxice, articolelor și produselor chimice de menaj.

Agenți economici importanți: "Glia" C.A.P., prelucrează 1934 ha. de teren dintre care arendează 1866 ha și cultivă grăunțoase.

SRL "Fautor" se ocupă cu prelucrarea strugurilor. Cea mai profitabilă ramură din teritoriu este industria creșterii și prelucrării strugurilor. SRL "Crist- Valg" - punct de colectare a cerealelor pe teritoriul satului.

- Construcțiile de clădiri și (sau) construcții ingineresti, instalații și rețele tehnico-edilitare, reconstrucțiile, consolidările, restaurările.

Probleme în domeniul industriei: În pofida faptului că localitatea posedă bazine acvatiche corespunzătoare, nu este dezvoltată industria piscicolă. Producătorii locali nu pot prelucra materia primă agricolă, deoarece lipsește un agent economic în domeniul prelucrării și ambalării legumelor și fructelor. Majoritatea producției agricole și materiei prime este necompetitivă.

3.4.3. Comerțul și serviciile

Domeniul comerțului și serviciilor în localitate este reprezentat de 12 unități comerciale (produse alimentare, materiale de construcție, pisticide).

Printre activitățile comerciale în localitate se enumeră: comerțul cu amănuntul: produse alimentare, băuturi, produse din tutun (11 unit.);

servicii ale frizeriilor și alte servicii ale cabinetelor de cosmetică (1 unit.);

Serviciile ce sunt prestate de agenții economici locali mai numără și transportul auto de călători în folos public; activitatea farmaceutică veterinară și (sau) asistența veterinară; activitate farmaceutică generală.

În localitate din an. 2004 activează Asociația de Economie și împrumut "Tigheci" în cadrul căreia sunt angajate 2 persoane.

Potențialul turistic

Turismul devine o necesitate vitală și accesibilă pentru societatea umană, oferind odihnă, recreere, divertisment, evoluția personalității prin cunoaștere și dezvoltare.

Apropierea bazinelor acvative, pădurile ce înconjoară satele, așezarea geografică atractivă deschid posibilități pentru dezvoltarea turismului ecologic.

Satul devine tot mai atractiv pentru turiști, dar și pentru investitori. Oamenii se laudă nu doar cu peisaje unice în Europa, dar și cu o localitate în dezvoltare.

Primăria Tigheci a stabilit legături de colaborare cu localități din România precum comuna Plopu, județul Prahova.

Amplasată în regiunea de dezvoltare Sud, comuna Tigheci are un mare potențial turistic datorită resurselor naturale specifice existente în regiune, cum ar fi păduri, resurse de apă, locuri peisagistice și numeroase monumente, inclusiv - naturale, care sunt potențiale atracții turistice.

Având un potențial turistic enorm, localitatea trebuie să investească în acest domeniu. Potențialul turistic local nu este valorificat.

Drumurile locale necesită reconstrucție. Nu sunt locuri de agrement special amenajate pentru turiștii ce tranzitează această localitate. Lipsește informația privind traseele turistice. Se atestă capacități slabdezvoltate în domeniul turismului, deoarece nu există un specialist ce ar promova acest domeniu. Nu sunt tineri interesați și implicați în acest domeniu. Nu există un program de schimb de experiență cu alte localități. Relațiile economice cu alte teritorii sunt slab dezvoltate.

N d/o	Denumirea obiectivului turistic	Descrierea succinta a obiectivului turistic și în ce constă atractivitatea acestuia pentru turiști
1.	Muzeul	Muzeul satului se află în incinta fostului conac boieresc și este vizitat anual de circa 1700 de excursioniști, atât din țară cât și de peste hotare. Muzeul de Istorie și Etnografie a fost fondat în anul 1981, având ca obiective de activitate conservarea, valorificarea științifică, expozițională și cultural-educativă a bunurilor culturale cu valoarea istorică din zona. Instituția se află în localul fostului Conac boieresc „Buiucliu” ridicat în sec. XIX, în stil moldovenesc. Muzeul dispune de 2 săli de expoziție cu obiecte numismatice, arheologice, etnografice, documente, fotografii, arme și armuri, periodice, filatelie, cărți vechi și manuscrise în număr de circa 2000 exemplare.
2.	Biserica	Biserica “Sfântul Nicolae” din satul Tigheci a fost ridicată din lemn în anul 1794. În anul 1829 a fost reconstruită din cărămidă albă, în formă de cruce, având două cupole mari și patru mici. În biserică există icoane vechi, din secolul al XVIII-lea. În ograda bisericii se află mormintele ctitorilor, boierilor din familia Buiucliu. Familia Buiucliu era de origine armenească, dar perfect integrată protipendadei moldovenești a secolului al XIX-lea, implicată intens în activitatea negustorească și beneficiind de alianțe matrimoniale cu familii boierești locale. Buiuclii au devenit boieri cu dregătorii în Moldova. Familia Buicliu este înmormântată pe teritoriul bisericii, mormintele fiind îngrijite de locuitorii satului.
3.	Monumente	Monument în cinstea eroilor căzuți în cel de-al Doilea Război Mondial Troiță în cinstea eroilor căzuți în cel de-al Doilea Război Mondial (donată de primăria Plopu, județul Prahova , România)
4.	Codrii Tigheciului	Rezervația peisagistică „Codrii Tigheci” este amplasată în partea axială a regiunii orografice de silvostepă – Colinele Tigheciului, care pornesc din Codrii Moldovei Centrale spre sudul republicii pe o lungime de peste 100 km, la o altitudine maximală – 301 m, și cuprind 2750 de hectare. Pe teritoriul rezervației se întâlnesc 9 specii de plante rare incluse în Cartea Roșie a Republicii Moldova. Aici se întâlnesc diferite specii de plante: albăstrița, dumbrăvița purpurie, căpșunița roșie, ghiocelul, bujorul străin. Unele din aceste plante sunt scrise în cartea roșie, fiind pe cale de dispariție: ghiocelul, căpșunița roșie și bujorul străin. Există și arbori pe care rar îi întâlnim, stejarul pufos, scumpia și altele. Aici a existat și o mănăstire cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, iar acum, în acel lor se află o răscruce. În Codrii Tigheciului puteți să vă opriți și la Fântâna Zânelor, o fântână ce a rămas acolo de când era Mănăstirea.
5.	Moara de vânt	Necesită restabilire
6.	Conacul boieresc	fostul Conac boieresc „ Buiucliu” sec.XIX stil moldovenesc.
7.	Cetățuia Cociulia	În codrii din preajma satului Tigheci există un loc numit „Cetățuia Cociulia”, unde pe timpuri a existat o cetate geto - dacică.
	Fabrica de vin SRL „Fautor”	Expoziții de vin, reputație bună

3.4.5 Potențial de dezvoltare economică locală

La moment, în localitate nu funcționează nici o brutărie, moară sau olăniță; nu sunt organizate Servicii veterinare. 8 % din terenuri agricole sunt neprelucrate.

Insuficiența locurilor de muncă calificată duce la majorarea fluxului de tineri instruiți ce pleacă din localitate. Lipsa schimbului de experiență între agenții economici duce la o stagnare a performanțelor acestora.

Intensificarea dezvoltării ramurii agricole din localitate în următorii 5-7 ani ar fi posibilă prin organizarea cursurilor de instruire a cetățenilor în domeniul agriculturii, participării la diverse programe cu finanțare internă și externă, accesul facil la subvențiile acordate de stat, atragerea investițiilor în agricultură.

Principali agenți economici

Tabelul următor prezintă actorii principali ai economiei locale.

Tabelul 8. Principali agenți economici din localitate

#	Agent economic	Specializare	Comentariu
1	CAP "Glia"	agricultură	Agent economic care prelucrează terenuri agricole (consolidate) în teritoriu
2	SRL "Crist-Valg"	agricultură	Agent economic care colectează și exportă cereale peste hotare, ambalarea îngrășămintelor minerale , deține frigider cu o capacitate de 1000 tone pentru păstrarea strugurilor.
3	SRL "Fautor"	agricultură	prelucrarea strugurilor, îmbutelierea vinului , păstrarea vinului în vrac .
4.	IC,,Agrostoc"	agricultură	hala de tratare cu inhibitori a îngrășămintelor minerale

3.1. Infrastructura

3.2.1. Infrastructura Utilităților Publice

Gradul de echiparea cu utilități publice ale gospodăriilor casnice, este următorul: a) aprovizionare cu apă – 0% din gospodării vii sunt conectate la rețeaua de apeduct; b) canalizare – nu există; c) serviciul de salubritate – circa 11 % din gospodării au contractat serviciul dat , d) gaz natural – circa 38,6% din gospodării sunt conectate la rețele, însăși rețeaua de tensiune mică de furnizarea a gazelor, permite conectarea tuturor doritorilor; e) serviciile de internet și telefonie – 85% din gospodării sunt conectate la rețeaua de internet și telefonie fixă.

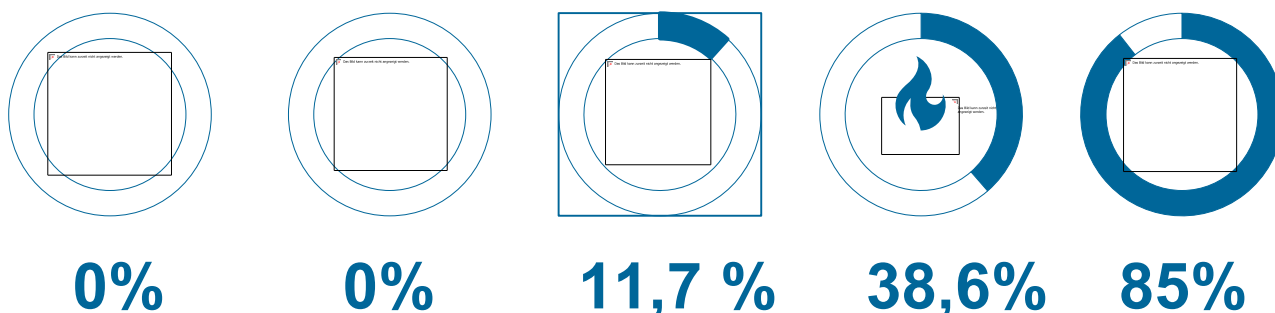

Figura 4. Gradul de echipare a fondului locativ cu utilități publice

Infrastructura drumurilor locale | Între infrastructura de transport a unei localități și dezvoltarea sa economică există o relație directă. Particularitățile reliefului au o influență directă asupra configurației și dezvoltării rețelei de transport.

Actualmente, rețeaua infrastructurii de transport rutier în localitate este planificată pe întreg teritoriul satului. Astfel, localitățile Tigheci și Cuporani sunt plasate pe drumul R46 la 7km de la drumul raional R47 și la 15 km de la drumul R34.

Terenurile ocupate de rețeaua de străzi și drumuri constituie 60,11 km²

Lungimea totală a străzilor satului Tigheci este de 4,4 km, iar a satului Cuporani – 2,2 km.

3.2.2. Fondul locativ

Numărul total de gospodării casnice ale satului este de 860. Numărul total al caselor (apartamentelor) constituie de asemenea 860 .

Mărimea fondului locativ din comună constituie 40884 m² . Conform datelor Primăriei în comunitate nu se înregistrează necesar de fond locativ.

Comuna Tigheci dispune de terenuri destinate pentru construcția caselor de locuit.

Principalele probleme legate de asigurarea cu locuințe și confort cu care se confruntă localitatea în ultimii 5 ani sunt lipsa unui apeduct și a sistemului de canalizare. Construcția apeductului este în derulare .

3.2. Buna guvernare și management

3.2.1. Gestionarea administrativă

Administrația publică locală | Conform Legii privind administrația publică locală nr. 436-XVI din 28.12.2006 autoritățile administrației publice locale ale comunei Tigheci sunt reprezentate prin Consiliul Local și Primărie. Activitatea autorităților administrației publice locale este bazată pe legislația în vigoare și propriile Regulamente de organizare și funcționare.

Tabelul 9. Structura AAPL, 2020

Gen	Primăria, persoane	Consiliul Local, persoane
TOTAL	7	11
Bărbați	1	4
Femei	6	7

Sursa: Primăria localității

Consiliul local este autoritatea deliberativă a satului constituit din 11 consilieri aleși în urma alegerilor locale generale din 20 octombrie 2019. Consiliul local este constituit din 7 femei (ceea ce constituie 63,64%) și 4 bărbați (36,36%), persoane cu venit mediu. Dintre ei un consilier are vârsta sun 35 ani, 2 au vârsta cuprinsă între 35-50 ani și 8 consilieri au vârsta de peste 50 ani.

În conformitate cu prevederile legislației în vigoare în cadrul Consiliului, în dependență de specificul local au fost create următoarele comisii consultative de specialitate:

1. Comisia pentru problemele administrative, economice, buget și finanțe – (5 membri)
2. Comisia pentru problemele de învățământ, tineret, sport, protecție socială, sănătate publică, mass -media și relații transfrontaliere (5 membri)
3. Comisia pentru protecția mediului, amenajarea teritoriului și gospodăriei comunale (3 membri).

Primăria este instituția administrației publice locale condusă de primar prin care se realizează principiile de autonomie locală, descentralizarea serviciilor publice, consultarea cetățenilor și este organul de conducere operativă a treburilor publice locale. Primarul este autoritatea reprezentativă a populației și executivă a Consiliului local.

Personalul primăriei este reprezentat de 5 persoane, dintre care 4 femei, ceea ce constituie 80 %, și 1 bărbat , respectiv 20%. Patru dintre funcționarii actuali au studii superioare, unu- medii de specialitate. Vechimea în muncă prevalează pentru cei angajați cu peste 10 ani. Vârsta angajaților primăriei este după cum urmează: un funcționar are vârsta sub 35 ani, 2 funcționari-- 35-50 ani și 2 funcționari--peste 50 ani.

Principiile de bază ale activității tuturor specialiștilor încadrați în cadrul serviciilor publice ale Primăriei sunt colegialitatea, disciplina, competența și responsabilitatea. Aceste principii asigură buna funcționare a serviciilor primăriei și încrederea locuitorilor în buna gestionare a treburilor publice.

Sediul Primăriei este în stare funcțională și răspunde principalelor necesități în activitatea administrației publice locale. Primăria este dotată cu 5 calculatoare, 5 imprimante, 4 copiatoare, conexiune Internet, rețea de telecomunicație.

Primăria dispune de suprafață suficientă necesară activității administrative, fiecărui angajat revenindu-i un spațiu de muncă de 15 m², ceea ce reprezintă peste media standardelor altor țări Europene (12-14 m²),

Necesități ce trebuie acoperite de moment: înnoirea tehnicii de calcul, repararea fațadei clădirii, repararea terenului și amenajarea teritoriului adiacent edificiului, construcția blocului sanitar intern.

Administrația publică locală se plasează în centrul tuturor aspectelor care țin de calitatea vieții cetățenilor, depășind cu mult responsabilitatea asigurării de servicii ieftine și de calitate cetățenilor. Iar aceasta nu se poate realiza decât printr-un proces continuu de dezvoltare locală, susținut printr-o alocare rațională și eficientă a resurselor.

Serviciile administrative solicitate mai frecvent de locuitorii c. Tigheci sunt de diferite tipuri. Unul din ele este eliberarea de acte: preponderent certificate de proprietate, eliberarea certificatelor de la locul de trai (pentru sectorul particular), eliberarea certificatului despre componența familiei (pentru sectorul particular), eliberarea copiilor și extraselor de arhivă, instituirea tutelei și curatelei asupra adulților, eliberarea autorizațiilor de amplasare și funcționarea unităților de comerț (pentru tarabe, comerț ambulant, piețe și sector particular), inclusiv în bază de patentă de întreprinzător.

În acest context, în cadrul Primăriei, există proceduri scrise în măsură de 100% din numărul total al tipurilor de acte eliberate, totuși, până în prezent, nu sunt stabilite proceduri pentru depunerea și soluționarea petițiilor depuse de către cetățeni către administrația publică locală. La nivelul Primăriei nu există un ghid informativ pentru angajații Primăriei cu privire la cerințele față de actele eliberate. Un alt serviciu prestat cu succes în primărie este înregistrarea actelor de stare civilă.

Tabelul 10. Serviciile publice și atribuțiile lor

Funcția publică/postul	Atribuții de bază ale funcției publice/postului	Nr de funcții publice / posturi
Primar	Numește, stabilește atribuțiile și eliberează din funcție șefii de subdiviziuni, de servicii din subordine, personalul primăriei, conduce și controlează activitatea acestora, contribuie la formarea și reciclarea profesională. Exerciță funcția de ordonator principal de credite. Reprezintă colectivitatea locală în relațiile cu alte autorități publice, persoane fizice și juridice din țară și străinătate, precum și în instanțele judecătorești, în condițiile legii. Constată încălcările legislației în vigoare comise de persoane fizice și juridice în teritoriul administrat.	1
Secretar al CL	Asigură înștiințarea convocării consiliului local. Asigură buna funcționare a primăriei. Asigură efectuarea lucrărilor de secretariat. Asigură aducerea la cunoștința publică a deciziilor consiliului local și a dispozițiilor normative ale primarului. Eliberează extrase sau copii de pe orice act din arhiva consiliului local, în afara celor care conțin informații secrete, stabilite potrivit legii. Asigură evidența populației de pe teritoriul u.a.t Completează cartea de imobil și cartea de gospodărie cu populația existentă.	1
Specialist în domeniul percepției fiscale	Implementează politici fiscale de nivel local. Asigură încasarea impozitelor funciare, imobile și taxelor locale. Calculează impozitele și taxele locale în termenii stabiliți	1

Funcția publică/postul	Atribuții de bază ale funcției publice/postului	Nr de funcții publice / posturi
	de legislația în vigoare pentru fiecare contribuabil.	
Specialist reglementare a proprietății regimului funciar.	Acordă asistență metodologică și practică persoanelor fizice juridice în problemele reglementarii regimului funciar. Monitorizează evidența proprietății publice și private din teritoriu în domeniul funciar.	1
Contabil șef,	Efectuează planificarea, gestionarea și controlul resurselor financiare publice. Efectuează calcularea salariului. Efectuează și prezintă dări de seamă la centrul de statistică, inspectoratul fiscal, fondul social și Direcția raională de finanțe	1
Contabil	Calculează salariul personalului din instituțiile bugetare. Ține în evidență materialele, întocmirea listelor de inventariere. Elaborează rapoartele lunare, trimestriale, semestriale și anuale.	1
Paznic	Asigură întreținerea și menținerea curățeniei încăperilor și împrejurimilor clădirii administrative a primăriei	3
Curier	Asigură distribuirea materialelor informaționale, altor documente prin localitate	0,5
Îngrijitoare de încăperi	Realizează salubritatea și curățenia în încăperile primăriei și teritoriului adiacent	0,5

Sursa: Primăria localității

Probleme înregistrate: Lipsa unei săli de protocol amenajate modern (echipament, mobilier); Lipsesc panouri informaționale moderne electronice; Nu există condiții de prestare a serviciilor publice de calitate; Acces limitat a persoanelor cu dizabilități în incinta primăriei; Lipsa unităților în organigrama primăriei: specialiști în evidența militară, tineret, sport, arhitectură și construcții, amenajarea teritoriului, jurist, specialist în atragerea investițiilor. Pentru coordonarea operativă și eficientă a activităților în aceste domenii în cadrul primăriei funcționează următoarele servicii publice locale:

Participarea în cadrul proiectelor de dezvoltare comunitară în ultimii 3 ani | Conform datelor oferite de către primărie, este prezent un nivel ridicat de participare al locuitorilor com. Tigheci în cadrul proiectelor de dezvoltare comunitară, la luarea deciziilor privind prioritățile proiectului, participarea la evaluarea proiectului, participarea activă la implementare.

Tabelul 11. Participarea în cadrul proiectelor de dezvoltare în ultimii 3 ani

Proiectele de dezvoltare a comunității	Perioada	Finanțatorul	Cum au participat membrii comunității
Forarea a două sonde arteziene pentru aprovizionarea cu apă potabilă , etapa III	2016- prezent	FEN	Dezbateri publice cu privire la problemă, contribuție financiară și muncă, discuții în cadrul consiliului local
Reconstrucția și modernizarea	2016- prezent	Bugetul local , BS	Dezbateri publice cu privire la problemă, contribuție financiară

iluminatului stradal în sat. Tigheci			și muncă, discuții în cadrul consiliului local
Procurarea unui tractor multifuncțional pentru modernizarea serviciilor sociale în s. Tigheci și Cuporani	2020	AIPA ,APL	Dezbateri publice cu privire la problemă, întâlniri cu cetățenii în special din categoria agenților economici, contribuție financiară și muncă, discuții în cadrul consiliului local
Deschiderea spălătoriei sociale	2019	APL , BIH	Dezbateri publice cu privire la problemă, contribuție financiară și muncă, discuții în cadrul consiliului local
Amenajarea scuarului casei de cultură	2018	APL , AE	Dezbateri publice cu privire la problemă, contribuție financiară și muncă, discuții în cadrul consiliului local

3.2.2. Bugetul Local

Veniturile bugetului local | În ultimii 3 ani, în bugetul local s-au încasat venituri totale în valoare de 6,023 mln lei în 2017, 3,492 mln lei în 2018 și 5,090 mln în 2019. Dacă e să excludem transferurile cu destinație specială pentru investiții capitale, tendința este una constantă. Cea mai mare parte a veniturilor o constituie transferurile care înregistrează valori cuprinse între 70 și 80%, ceea ce determină o dependență foarte mare față de bugetul de stat. Veniturile proprii constituie în mediu 17% din totalul veniturilor locale, cea mai mare provenind din defalcările de la impozitul pe venit al persoanelor fizice.

Tabelul 12. Evoluția veniturilor totale a bugetului local, 2017-2020, mii lei

Denumirea indicatorului	2017	2018	2019	2020
	executat			aprobat
1. Veniturile – total:	6023,814	3492,406	5090.808	3848780
Venituri regulatorii				
2. Veniturile proprii	657.509	688.583	884.917	746.427
3. Taxele locale	80.210	66.985	94.191	68.024
4. Mijloace speciale	133.312	134.938	138.141	56.750
5. Transferuri	5152.783	2601.900	3973.559	2977.579

Sursa: Primăria localității

Cheltuielile bugetului local | În ultimii 3 ani, cheltuielile totale bugetului local înregistrează aceeași evoluție ca și veniturile totale. Cele mai mari categorii de cheltuieli înregistrate în această perioadă sunt:

- 1) **Compensația pentru școală** deține cea mai înaltă pondere în structura cheltuielilor și variază între 30-40%;
- 2) **Cheltuielile cu grădinița, reprezintă a 2 categorie majoră** pentru care s-au cheltuit în: 2017 -25,3% din bugetul local; 2018 – 59,9% din bugetul total; și 2019 - 37% din bugetul local;
- 3) **Cheltuielile cu aparatul administrativ (primăria)** pentru care în mediu s-au cheltuit între 10-11% din bugetul local.

Tabelul următor prezintă detaliat evoluția cheltuielilor bugetului locale în anii 2017-2019, și celor aprobate pentru anul 2020.

Tabelul 13. Evoluția structurii cheltuielilor bugetului local, 2017-2020, mii lei

<i>Denumirea indicatorilor</i>	2017	2018	2019	2020
	executat			aprobat
Cheltuieli total	6023,7	3402,4	5090,8	6074,7
Aparatul administrativ	457,7	456,1	516,7	670,8
Armata Națională	1,0	-	3,0	3,0
Grădinița	1524,8	1802,0	1889,8	2372,9
Școala	2432553,36	2452440,92	2979452,49	2008986,71
Contabilitate	152,6	151,6	150,3	226,1
Biblioteca	46,5	66,7	68,7	78,2
Cultura, arta, sport	302,1	292,0	517,9	586,6
Tutela	-	-	-	-
Amenajarea teritoriului	68,3	88,4	90,8	113,4
Cheltuieli neatribuite la alte grupe (de servicii)	10,5	10,3	15,62	26,7
Serviciile cantinei sociale	-	-	-	-
Gospodăria silvică	-	-	-	-
Fondul de rezervă	8,0	8,0	8,0	8,0
Alte cheltuieli	3460,3	625,3	1830,6	1997,6

Sursa: Primăria localității

3.2.3. Gestionarea bunurilor

Proprietatea com. Tigheci se constituie din totalitatea bunurilor imobile proprietate publică, amplasate pe teritoriul administrativ al s. Tigheci și s. Cuporani, la data intrării în vigoare a Legii nr. 523/1999 cu privire la proprietatea publică a unităților administrativ-teritoriale, se aflau în administrarea/gestiunea sau în folosința autorităților administrației publice ale unităților administrativ-teritoriale, a instituțiilor bugetare/publice cu autogestiune subordonate acestora, precum și din bunurile dobândite ulterior de acestea prin acte translativ de proprietate, cu excepția celor înstrăinate și a celor stabilite la art. 7 din Legea 29 privind delimitarea proprietății publice. Structura intravilanului com. Tigheci este prezentată în tabelul următor:

Tabelul 19. Structura intravilanului localității

<i>Tipuri terenuri</i>	<i>Suprafață (ha)</i>
Total, inclusiv	607,12
Intravilan	294,34
Terenuri sub construcții	16,91
Terenuri agricole	195,9
Rezerva	18,08
Drumuri și cai de comunicație	59,11
Ape	4,34
Alte terenuri	22,82

Sursa: Primăria localității

Primăria com. Tigheci desemnat în calitate de responsabil de gestionarea bunurilor comunitare specialist principal pentru reglementarea regimului funciar. La moment se efectuează o inventariere anuală a bunurilor.

Conform datelor furnizate de către primăria Tigheci constatăm în ultimii cinci ani au fost înregistrate 60 tranzacții cu valoarea totală de 695,239 mii lei.

Tabelul 14. Tranzacții funciare 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Numărul tranzacțiilor	14	10	10	12	14
Suprafața terenuri, ha	88,55	86,36	85,882	173,42	178,58
Valoarea totală, mii lei	155,349	86,887	87,134	174,478	191,392

Sursa: Primăria localității

Lista bunurilor de importanță pentru APL și cu potențial pentru eventualii investitori

nr	Denumire edificiu	amplasare edificiu (centrul satului, la periferie, etc.)	Anul construcției	Suprafața m.p.	Starea fizică actuală	Tip proprietate
1	Complex sportiv	Centrul satului	1989	2562m.p	Satisfăcătoare	Privat
2	Conacul „Buiuciu”	Centrul satului	secXIX	509	satisfăcătoare	Privat
3	Baia publică	Centrul satului	1975	64,3	Satisfăcătoare	APL
4	Casa de deservire socială	centrul satului	1990	120	Satisfăcătoare	APL
5	Grădinița Cuporani (nefuncțională)	centrul satului	1970	78,65	satisfăcătoare	APL

3.2.4. Societatea civilă

Societatea civilă trebuie să organizeze și să consolideze cetățenii. O societate civilă sensibilă la problemele cetățenilor se poate afirma prin atragerea oamenilor în organizații bine structurate și orientate. În prezent, în c.Tigheci activează o asociație obștească.

Tabelul 15. Asociațiile obștești activează în următoarele domenii:

ONG / grupuri locale organizate (anul creării)	Numărul de membri	Descriere (obiectiv, activitățile principale)	Persoane de contact	Datele de contact:
AO „Asociația tighecenilor de pretutindeni”	8	Crearea unei platforme de comunitate și colaborare cu băștinașii; Dezvoltarea satelor Tigheci și Cuporani; Implementarea proiectelor; Implicarea migranților în planificarea și dezvoltarea locală	Catan Natalia, președinte AO	060421476

Sursa: Primăria localității

Această organizație activează în special pe bază de voluntariat, sporadic accesează fonduri pentru soluționarea unor probleme locale.

3.3. Analiza SWOT

Analiza SWOT reprezintă instrumentul principal, aplicat în evaluarea calitativă a situației din diferite domenii ale vieții comunitare a comunei Tigheci care face o analiză internă pentru a vedea care sunt punctele tari și punctele slabe ale comunității, urmate de o analiză externă concentrată pe oportunitățile și riscurile cele mai importante. Analiza SWOT fost realizată în procesul de planificare strategică, de membrii grupului de lucru, inclusiv grupurile sectoriale și principalele părți interesate.

Tabelul 20. Analiza SWOT

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
- Amplasarea geografică a localității - Istoricul comunei - Potențial uman - Conexiunea cu drumurile naționale și internaționale - Administrație Publică locală competitivă. - Agenți economici activi în domeniul agriculturii, comerțului - Costul relativ mic al forței de muncă - Compexul sportiv - Acoperirea cu rețele de telecomunicații și informatice - Rețea de transport moderat dezvoltată - Experiență în implementare a proiectelor de dezvoltare - Activități culturale comune cu alte autorități 100% asigurarea gimnaziului cu cadre - Participare activă la competițiile sportive de nivel local, raional - Potențial sporit pentru dezvoltarea turismului - Existența muzeului - Informarea populației prin rețele de socializare - Relațiile de colaborare cu instituțiile din teritoriu foarte bune - Colaborarea productivă cu alte localități din țară și de peste hotare - Transparență decizională	- Natalitate scăzută - Lipsa simbolurilor de identitate a comunei - Economie slab dezvoltată - Infrastructură de afaceri subdezvoltată - Servicii sociale nedezvoltate - Lipsa sistemelor de irigare - Producție agricolă și materie primă necompetitivă - Locuri și zone de odihnă și agrement neamenajate - Capacități slabdezvoltate în domeniul turismului , în special al muzeului - Dotarea insuficientă în instituțiile publice - Starea și dotare precară a Casei de Cultură - Deservirea comunală cuprinde 70 la sută din gospodării - Lipsa sistemului de alarmă antiincendiară în toate instituțiile publice din localitate - Dependență de sursele de energie (În caz de deconectare a gazului, electricității se stopează activitatea în toate instituțiile) - Interes scăzut al cetățenilor față de activitățile autorităților publice locale - Relații economice slabdezvoltate cu alte teritorii - Lipsa specialiștilor în domeniul culturii, turismului - Lipsa condițiilor pentru dezvoltarea tinerilor - Lipsa centrului comunitar - Lipsa sălii festive în gimnaziu Tigheci
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI

▪ Amplasare geografică a localității favorabilă ▪ Participarea la concursuri naționale internaționale, raionale ▪ Existența Codrilor Tigheciului și râulețului Tigheci ▪ Biblioteca publică a implementat proiectul "Novateca" ▪ Există Strategii de dezvoltare la nivel raional (Leova), regional (RD Sud) și național (Moldova 2030); ▪ Conexiune cu drumurile naționale și internaționale; ▪ Amplificarea activității euroregiunilor ▪ Proiecte și oportunități de finanțare a dezvoltării locale ▪ Derularea Procesului de descentralizare a puterii ▪ Prevederi favorabile dezvoltării ale Acordurilor bilaterale cu alte țări și de Asocieri cu UE ▪ Schimb de experiență cu autoritățile locale din alte țări ▪ Colaborare cu instituțiile raionale și naționale foarte bună ▪ Tehnologii avansate în industrie, susținerea micului business și mijlociu	▪ Dezvoltarea TIC reduce participarea cetățenilor la activități ▪ Venituri mici ale populației ▪ Instabilitate economică și politică ▪ Acces dificil la servicii de sănătate de calitate ▪ Emigrarea sporită a familiilor în străinătate ▪ Regiunea este supusă periodic calamităților naturale: secetei, înghețurilor sau ploilor puternice ▪ Inflația ▪ Migrația tinerilor
---	---

4. Strategia de dezvoltare socio-economică

4.1. Viziunea comunității

În centrul viziunii și misiunii de dezvoltare este cetățeanul comunei Tigheci. Ținându-se cont de premisele și necesitățile identificate în cadrul diagnozei socio-economice a satului, având la bază tendințele de dezvoltare demografică, social-economică, a utilităților și serviciilor publice, s-a stabilit:

Viziunea de dezvoltare a comunei Tigheci	<i>Către 2026 comuna Tigheci în inima Europei va deveni un centru cultural-istoric din codrii Tigheciului cu infrastructură dezvoltată, cu un nivel avansat de dezvoltare economică prietenoasă mediului și rezilientă la schimbările climatice, cu atragerea tinerilor specialiști bine pregătiți care să presteze servicii de calitate pentru cetățeni, valorificând resursele locale disponibile, cu relații de parteneriat și exemplu pentru alte comunități din regiune”.</i>
Misiunea APL	<i>Promovarea transparenței decizionale și mobilizarea comunitară prin stimularea participării active a femeilor și bărbaților din toate categoriile sociale în elaborarea, realizarea și monitorizarea activităților pentru dezvoltarea comunității; promovarea măsurilor multisectoriale de reziliență climatică”.</i>

4.2. Cadrul și direcțiile strategice

Strategia de dezvoltare socio-economică integrată a comunei Tigheci a fost elaborată în contextul următoarelor documente strategice:

Strategia de Dezvoltare Regională Sud (2016-2020), Strategia Națională de Dezvoltare "Moldova 2020", strategii sectoriale de dezvoltare: Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030, Strategia Sectorială de Cheltuieli în domeniul energetic 2014-2020, Strategia Sectorială de dezvoltare a Întreprinderilor Mici și Mijlocii 2012-2020, Strategia de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural din Moldova 2014-2020, etc.). În procesul de elaborare a strategiei au fost consultate și documente internaționale: Strategia Europa 2020, Strategia de Dezvoltare Durabilă a Uniunii Europene revizuită (2006) , Agenda 2030.

Pentru realizarea viziunii strategice, activitățile și proiectele, tuturor factorilor implicați în procesul de dezvoltare locală, vor fi orientate pe următoarele direcții strategice de dezvoltare și spre atingerea următoarelor obiective specifice:

Direcția strategică 1. Asigurarea unei dezvoltări economice prietenoasă mediului și rezilientă la schimbările climatice”

Obiectiv specific 1.1. Crearea unui mediu favorabil pentru dezvoltarea afacerilor conform necesităților comunității

Obiectiv specific 1.2. Valorificarea eficientă a terenurilor și clădirilor prin atragerea investitorilor

Obiectiv specific 1.3. Creșterea gradului de atractivitate a localității prin valorificarea și dezvoltarea potențialului turistic

Obiectiv specific 1.4. Protejarea potențialului agricol de intemperiile naturii

Direcția strategică 2. Dezvoltarea infrastructurii locale

Obiectiv specific 2.1. Reparația drumurilor, podurilor

Obiectiv specific 2.2. Construcția apeductului și sistemului de canalizare

Obiectiv specific 2.3. Extinderea gazificării

Obiectiv specific 2.4. Aplicarea măsurilor de eficiență energetică

Obiectiv specific 2.5. Asigurarea accesului în instituții a persoanelor cu necesități speciale

Direcția strategică 3. Dezvoltarea socio-culturală a comunității și valorificarea resurselor umane

Obiectiv specific 3.1. Asigurarea condițiilor pentru promovarea valorilor istorico-culturale

Obiectiv specific 3.2. Crearea condițiilor pentru recreerea locuitorilor

Obiectiv specific 3.3. Crearea condițiilor de dezvoltare în instituțiile de educație preșcolară și școlară

Obiectiv specific 3.4. Îmbunătățirea stării de sănătate a populației

Obiectiv specific 3.5. Diversificarea serviciilor sociale

Direcția strategică 4. Asigurarea unui mediu ambiant sănătos și promovarea modului sănătos de viață

Obiectiv specific 4.1. Amenajarea și curățarea bazinelor acvatice

Obiectiv specific 4.2. Informarea și instruirea populației pentru asigurarea mediului ambiant curat și promovarea modului sănătos de viață

Obiectiv specific 4.3. Realizarea managementului eficient al deșeurilor (crearea platformelor)

Obiectiv specific 4.4. Extinderea spațiilor verzi în comună

Direcția strategică 5. Sporirea capacității APL și asigurarea transparenței în luarea deciziilor

Obiectiv specific 5.1. Sporirea capacității instituționale APL

Obiectiv specific 5.2. Asigurarea transparenței APL și implicarea cetățenilor în procesul de luare a deciziilor la nivel local

Obiectiv specific 5.3. Dezvoltarea pateneriatelor și cooperării intercomunitare cu AO baștinașilor, parteneri APL din țară și România

Obiectiv specific 5.4. Consolidarea capacităților APL în gestionarea situațiilor de criză, inclusiv COVID19

4.3. Planul de Acțiuni

Direcția strategică 1. Asigurarea unei dezvoltări economice prietenoasă mediului și rezilientă la schimbările climatice

Obiectiv specific 1.1. Crearea unui mediu favorabil pentru dezvoltarea afacerilor conform necesităților comunității

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
1.1.1. Organizarea instruirilor pentru tineri în inițierea afacerilor	2021-2026	• APL	• Nr de tineri (fete și băieți) instruiți • Nr de instruiți • Nr de afaceri inițiate	30	BL Alte surse
1.1.2. Organizarea târgurilor și iarmaroacelor	2021-2026	• APL • Agenți economici	• Nr activități organizate • Nr agenților economici	150	BL Agenți economici Alte surse
1.1.3. Instituirea asociației apicultorilor	2021-2023	• APL • Agenți economici	• Asociația creată • Nr de membri (femei și bărbați)	10	Agenți economici
1.1.4. Crearea unei baze de date a agenților economici	2021-2022	• APL	• Bază de date creată	-	-
1.1.5. Încurajarea femeilor de a deschide o afacere	2021-2026	• APL • Agenți economici • ODIMM	• O frizerie deschisă • Un atelier reparație a hainelor deschis • Atelier de reparație a încălțămintei deschis	Se identifică	BL Agenți economici ODIMM Alte surse

Obiectiv specific 1.2. Valorificarea eficientă a terenurilor și clădirilor prin atragerea investitorilor

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
1.2.1. Delimitarea terenurilor din proprietatea publică	2021-2026	• APL • OTC	• Suprafața terenurilor identificate • Nr de terenuri delimitate	150	BS BL

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
1.2.2. Organizarea licitațiilor publice a terenurilor pentru investiții	2021-2026	• APL	• Nr de licitații desfășurate • ha terenuri vândute	50	Alte surse BL Agenți economici
1.2.3. Crearea portofoliului investițional al edificiilor	2021-2026	• APL	• Portofoliu investițional creat	50	BL
1.2.4. Realizarea procedurii de trecere în proprietatea publică a clădirii muzeului	2021-2026	• APL	• Procedura realizată	Se identifică	BL Alte surse

Obiectiv specific 1.3. Creșterea gradului de atractivitate a localității prin valorificarea și dezvoltarea potențialului turistic

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
3.1. Elaborarea simbolici locale	2021-2022	• APL • Autoritatea Națională pentru Heraldică	• Simbolică elaborată • Drapel elaborat și realizat • Stema elaborată	50	BL
3.2. Elaborarea traseului turistic al comunei	2021-2023	• APL • Direcția raională cultură • Administrația muzeului	• Traseu elaborat • Nr. de pliante editate	100	BL BS Alte surse
3.3. Crearea agropensiune	2022-2023	• APL • Agent economic	• Agropensiune creată • Nr turiști vizitatori	300	BL Agenți economici Alte surse

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
3.4. Amenajarea înălțimii Țăpoaia	2021-2023	• APL	• Înălțimea amenajată	300	BL Alte surse
3.5. Instalarea indicatorilor turistice	2021-2023	• APL	• 10 indicatoare	50	BL Alte surse
3.6 Editarea ghidului turistic al comunei Tigheci	2025-2026	• APL • ONG • Agent economic	• Ghid elaborat • Nr de ghiduri de tipărite	50	BL Alte surse

Obiectiv specific 1.4 Protejarea potențialului agricol de intemperiile naturii

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
1.4.1 Plantarea și însămânțarea terenurilor cu specii și soiuri rezistente la schimbările climatice.	2022-2026	• APL	• 15 ha însămânțate	300,00	BL Alte surse
1.4.2 Plantarea fâșiilor forestiere.	2022-2026	• APL	• 10 ha plantate	200,00	BL Alte surse
1.4.3 Plantarea în masă a terenurilor degradate.	2022-2025	• APL	• 10 ha plantate	200,00	BL Alte surse
1.4.4 Încheierea contractelor pentru măsuri antigrindină.	2022-2025	• APL, AE	• 2 contracte încheiate	100,00	BL, AE Alte surse
1.4.5 Prelucrarea solului după	2022-		500 ha		

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
<i>tehnologii ecologice.</i>	2026	• APL, AE			
<i>1.4.6 Extinderea suprafețelor irigate.</i>	2022-2026	• APL, AE			
<i>1.4.7 Instruirea producătorilor locali și a specialiștilor în agricultură în sfera rezilienței climatice printr-o colaborare eficientă cu instituțiile științifice din domeniul agricol.</i>	2022-2026	• APL, AE			
<i>1.4.8 Stimularea afacerilor inițiate de femei în agricultură, apicultură, procesare, meșteșugărit.</i>	2022-2026	• APL, AE			
<i>1.4.9 Folosirea tehnologiei de învelire a plantelor multianuale (cultivarea în sere). ”</i>	2022-2026	• APL, AE			

Directia strategică 2. Dezvoltarea infrastructurii locale

Obiectiv specific 2.1. Reparația drumurilor, podurilor

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
2.1.1. reparația străzii Fabricii de vin	2021	• APL	• 360 m în variantă albă • 37 gospodării • Fabrica de vin	600	Agenți economici Donatori externi

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
2.1.2. Reparația străzii Strămoșilor	2021-2022	• APL	• 1900m în asfalt • Nr de beneficiari	3000	BL Donatori externi Agenți economici AIPA
2.1.3. Reparația podului de pe strada Strămoșilor	2021-2023	• APL	• Pod reparat • Nr de beneficiari	200	BL Donatori externi Agenți economici
2.1.4. Reparația drumului de pe strada Frumușica	2021-2023	• APL	• 600 m de drum reparat • Nr de beneficiari	300	BL Donatori externi Agenți economici
2.1.5. Reparația accesului spre cimitir, s. Cuporani		• APL	• 800 metri de drum în variantă albă • Nr de beneficiari	400	BL Donatori externi Agenți economici
2.1.6. Reparația străzii Ciocărlia		• APL	• 600 metri de drum reparat	300	BL Fondul rutier
2.1.7. Reparația podului spre strada Ciocărlia	2022	• APL	• Pod reparat	100	BL Fondul rutier
2.1.8. Construcția trotuarelor pe str. Ștefan cel Mare	2021-2023	• APL	• 2000 m de trotuar c construit	Cost se va estima	BL Fondul rutier

Obiectiv specific 2.2. Construcția apeductului și sistemului de canalizare

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
2.2.1. Construcția apeductului	2021-2023	• APL • ADR • SUD • APL II	• 25 km de apeduct construit • 860 gospodării beneficiari • Instituții publice	27000	BS BL agenți economici Donatori externi
2.2.2. Elaborarea documentației tehnice	2022-2025	• APL	• Documentația elaborată	600	BL Alte surse
2.2.3. Elaborarea proiectului	2023-2026	• APL	• Proiect elaborat	Se identifică	BL Alte surse

Obiectiv specific 2.3. Extinderea gazificării

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
2.3.1. Gazificarea casei de cultură	2021-2026	• APL	• Casa de cultură gazificată	270	BL Alte surse
2.3.2. Gazificarea casei de deservire socială	2021-2026	• APL	• Casa de deservire gazificată	100	BL Alte surse
2.3.3. Acordarea cetățenilor privind gazificarea gospodariilor	2021-2026	• APL • cetățenii	• nr de gospodării beneficiare	Se identifică	BL contribuția cetățenilor

Obiectiv specific 2.4. Aplicarea măsurilor de eficiență energetică

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
2.4.1. Termoizolarea edificiului grădiniței "Clopoteșel"	2021-2024	• APL • Administrația instituției	• M² al edificiului termoizolați • Nr de copii (fete și băieți) beneficiari	1000	BL Alte surse

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
2.4.2. Instalarea bateriilor solare la grădinița "Clopotețel"	2021-2024	- APL - Administrația instituției	- Personal (femei și bărbați) - Baterii solare instalate - Nr de copii (fete și băieți) beneficiari - Personal (femei și bărbați)	200	BL Alte surse
2.4.3. Instalarea bateriilor solare la grădinița "Foișor"	2022-2025	- APL - Administrația instituției	- Baterii solare instalate - Nr de copii (fete și băieți) beneficiari - Personal (femei și bărbați)	150	BL Alte surse
2.4.4. Modernizarea iluminatului stradal	2021-2026	APL	100 corpuri instalate - Nr de beneficiari (femei și bărbați, inclusiv copii, persoane cu necesități speciale, persoane în etate)	Se identifică	BL Alte surse

Obiectiv specific 2.5. Asigurarea accesului în instituții a persoanelor cu necesități speciale

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
2.5.1. Construcția pantelor	2021-2025	Primăria Tigheci	- Pante construite la grădinițe - Acces asigurat la casa de cultură	100	BL Alte surse
2.5.2. Adaptarea blocurilor sanitare pentru persoane (femei și bărbați) cu cărucior	2021-2026	primăria Tigheci	blocuri sanitare adaptate la casa de cultură	500	BL Alte surse

Direcția strategică 3. Prestarea serviciilor de calitate

Obiectiv specific 3.1. Asigurarea condițiilor pentru promovarea valorilor istoric-culturale

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
3.1.1. Crearea centrului de creație	2021-2026	• primăria Tigheci	• Ocupații pe interese dezvoltate • Nr de beneficiari (femei și bărbați)	Se identifică	BL Alte surse
3.1.2. Amenajarea spațiilor în muzeu	2021-2026	• primăria Tigheci	• spații amenajate	Se identifică	BL Alte surse
3.1.3. Dotarea muzeului	2021-2026	• primăria Tigheci	• muzeu dotat • nr de exponate noi	Se identifică	BL Alte surse
3.1.4. Crearea casei-muzeu la Cuporani	2021-2026	• primăria Tigheci	• casa muzeu de la Cuporani creată • nr de vizitatori (femei și bărbați)	Se identifică	BL Alte surse
3.1.5. Elaborarea și editarea monografiei a comunei	2021-2026	• primăria Tigheci	• monografie editată • nr de exemplare tipărite	70	BL Alte surse
3.1.6 Utilizarea fondurilor europene dirijate către finanțarea proiectelor vizând dezvoltarea resurselor umane	2021-2026	• primăria Tigheci	• nr de proiecte obținute • nr de fonduri accesate	-	-

Obiectiv specific 3.2. Crearea condițiilor pentru recreerea locuitorilor

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
3.2.1. Amenajarea parcului 3.2.2.	2021-2026	• APL • AO	• Parc amenajat • Nr de vizitatori (femei și bărbați, inclusiv mame cu copii, persoane în etate, persoane cu necesități speciale)	1200	BL Alte surse
3.2.3. Crearea Aleii băștinașilor	2021-2026	• APL • AO Băștinașilor	• Alee creată • Nr de copaci și tufari plantați	400	BL Alte surse
3.2.4. Amenajarea terenului de joacă	2021-2026	• primăria Tigheci	• teren amenajat	100	BL Alte surse

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
3.2.5. Reparația și amenajarea stadionului	2021-2026	• primăria Tigheci	• stadion amenajat • nr de echipament amplasat	700	BL Alte surse
3.2.6. Construcția scenei de vară	2021-2026	• primăria Tigheci	• scenă de vară construită • nr de activități organizate	Se identifică	BL Alte surse
3.2.7.		•	•		

Obiectiv specific 3.3. Crearea condițiilor de dezvoltare în instituțiile de educație preșcolară și școlară

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
3.3.1. crearea și dotarea sălii de sport la grădinița "Foișor"	2021-2026	• primăria Tigheci • administrația instituției	• sala de sport dotată • nr de echipamente instalate	100	BL Alte surse
3.3.2. Dotarea grădiniței cu materiale didactice	2021-2026	• primăria Tigheci • administrația instituției • AO părinților	• Grădiniță dotată • Nr de materiale procurate	100	BL Alte surse
3.3.3. Reparația încăperilor la grădinița "Foișor"	2021-2026	• primăria Tigheci • administrația instituției	• încăperi reparate • nr de beneficiari (fete și băieți), angajații instituției (femei și bărbați)	1000	BL Alte surse
3.3.4. Pavarea trotuarelor de pe teritoriu grădiniței "Foișor"	2021-2026	• primăria Tigheci • administrația instituției	• m pavați de trotuar • acces asigurat	100	BL Alte surse
3.3.5. Schimbarea rețelelor electrice la grădinița "Clopoțel"	2021-2026	• primăria Tigheci	• m de rețele electrice renovate • 100% sporirea nivelului de	200	BL Alte surse

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
		• administrația instituției	securitate		
3.3.6. Reparația încăperilor la grădinița "Clopoțel"	2021-2026	• primăria Tigheci • administrația instituției	• încăperi reparate • nr de beneficiari (fete și băieți), angajații instituției (femei și bărbați)	1000	BL Alte surse
3.3.7. Dotarea cu mobilier, echipament și materiale didactice la grădinița "Clopoțel"	2021-2026	• primăria Tigheci • administrația instituției	• mobilier renovat • nr de materiale procurate	300	BL Alte surse
3.3.8. Reparația edificiului gimnaziului	2021-2026	• primăria Tigheci • administrația instituției	• încăperi reparate • nr de beneficiari (fete și băieți), angajații instituției (femei și bărbați)	Se identifică	BL Alte surse
3.3.9. Fortificare bazei tehnico-materiale a gimnaziului	2021-2026	• primăria Tigheci • administrația instituției	• instituția dotată	Se identifică	BL Alte surse

Obiectiv specific 3.4. Îmbunătățirea stării de sănătate a populației

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
3.4.1. Deschiderea farmaciei în localitate	2021-2026	• primăria Tigheci • administrația instituției	• farmacie creată	Se identifică	BL Alte surse
3.4.2. Reparația centrului de sănătate și dotarea cu echipament	2021-2026	• primăria Tigheci • administrația instituției	• încăperi reparate • nr de beneficiari (femei și bărbați)	1000	BL Alte surse

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
3.4.3. Informarea populației despre maladiile contagioase, măsurile de protecție cu Covid -19	2021-2026	• primăria Tigheci • administrația instituției	• nr de informații distribuite • nr de beneficiari (femei și bărbați, inclusiv copii, persoane în etate, persoane cu necesități speciale)	100	BL Alte surse
3.4.4. Crearea unui centru de reabilitare pentru locuitorii în	2021-2026	• primăria Tigheci • administrația instituției	• centru creat • nr de persoane (femei și bărbați) beneficiare	Se identifică	BL Alte surse
3.4.5.					
3.4.6.					
3.4.7.					
3.4.8.					
3.4.9. codrii Tigheciului					
3.4.10.		•	•		

Obiectiv specific 3.5. Diversificarea serviciilor publice

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
3.5.1. Crearea grupurilor de voluntari pentru acordarea asistenței persoanelor în etate	2021-2026	• Primăria Tigheci	• Grup creat • Nr de voluntari (femei și bărbați)		BL Alte surse
3.5.2. Deschiderea spălătoriei sociale	2021-2026	• Primăria Tigheci	• Spălătorie deschisă • Nr de beneficiari (femei și bărbați)	50	BL Alte surse
3.5.3. Deschiderea unui centru comunitar	2021-2026	• Primăria Tigheci	• Centru deschis • Nr de beneficiari (femei și bărbați, inclusiv copii, persoane în etate, persoane cu necesități speciale)	Se identifică	BL Alte surse
3.5.4. Crearea ÎM	2021	• Primăria Tigheci	• ÎM creată	30	BL Alte surse

Directia strategică 4. Asigurarea unui mediu ambiant sănătos și promovarea modului sănătos de viață

Obiectiv specific 4.1. Amenajarea bazinelor acvatice

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
4.1.1. Salubritatea teritoriului din preajma râului Tigheci	2021-2026	- Primăria Tigheci - AO - ÎM	- Nr activități realizate - Teritoriu curat	100	BL Alte surse
4.1.2. Curățarea albiei râului Tigheci	2021-2026	- Primăria Tigheci - AO - ÎM	M de râu curățat	100	BL Alte surse
4.1.3. Amenajarea bazinelor acvatice	2021-2026	- Primăria Tigheci - AO - ÎM - Agenți economici	1 bazin acvatic amenajat - Condiții create pentru odihnă	100	BL Alte surse

Obiectiv specific 4.2. Informarea și instruirea populației pentru asigurarea mediului ambiant curat și promovarea modului sănătos de viață

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
4.2.1. Organizarea sesiunilor de informare prin intermediul platformei "Pune umărul"	2021-2026	- Primăria Tigheci - AO - ÎM	- Nr de sesiuni organizate - Nr de beneficiari (femei și bărbați)	30	BL Alte surse
4.2.2. Organizarea concursului cea					

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
amenajată gospodărie, fântână					
4.2.3. Organizarea campaniei "Râu curat de la sat la sat"	2021-2026	• Primăria Tigheci • AO • ÎM	• Campanie desfășurată	150	BL Alte surse
4.2.4. Organizarea campaniei "Un arbore pentru dăinuirea noastră"	2021-2026	• Primăria Tigheci • AO • ÎM	• Campanie desfășurată	150	BL Alte surse
4.2.5. Dezinfectarea fântânilor publice	2021-2026	• Primăria Tigheci • AO • ÎM	• Nr de fântâni dezinfectate	120	BL Alte surse
4.2.6. Organizarea campaniei "Haideți să cream împreună o sursă de oxygen în comună"	2021-2026	• Primăria Tigheci • AO • ÎM	• Campanie desfășurată	100	BL Alte surse

Obiectiv specific 4.3. realizarea managementului eficient al deșeurilor

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
5.3.1. cCrearea și amenajarea 2 platforme	2021-2026	• primăria Tigheci • ÎM	• 2 platforme amenajate	Se identifică	BL Alte surse
5.3.2. Asigurarea cu tomberoane a gospodăriilor	2021-2026	• primăria Tigheci • ÎM	• Nr de tomberoane procurate • Nr de gospodării beneficiare	Se identifică	BL Alte surse
5.3.3. Dezvoltarea serviciului de	2021-	• primăria	• Serviciu dezvoltat	100	BL

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
evacuare a deșeurilor	2026	Tigheci • ÎM			Alte surse
5.3.4. Sensibilizarea și informarea privind realizarea serviciului de evacuare a deșeurilor	2021-2026	• primăria Tigheci • ÎM	• Nr de informații diseminate • Nr de gospodării beneficiare	70	BL Alte surse

Obiectiv specific 4.4. Extinderea spațiilor verzi în comună

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
4.4.1. Plantarea copacilor de pe teritoriul adiacent râului Tigheci	2021-2026	• Primăria Tigheci	• 500 copaci plantați	10000	BL Alte surse
4.4.2. Plantarea copacilor	2021-2026	• Primăria Tigheci	• Pe o lungime de 2 km	100	BL Ocolul silvic Alte surse
4.4.3. Procurarea mașinii pentru tocarea crengilor	2021-2026	• Primăria Tigheci • ÎM	• Mașină procurată	Se identifică	BL Alte surse

Direcția strategică 5. Sporirea capacității APL și asigurarea transparenței în luarea decizii

Obiectiv specific 5.1. Sporirea capacității instituționale APL

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
5.1.1. Construcția blocului sanitar în primărie	2021-2026	• Primăria Tigheci	• Blocul sanitar construit • Sporirea cu 30% condițiilor pentru angajații APL	100	BL Alte surse
5.1.2. Reparația sediului	2021-	• Primăria	• Sediul reparat	1000	BL

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
5.1.3. Construcția pantei de acces	2026	Tigheci			Alte surse
	2021-2026	• Primăria Tigheci	• Pantă de acces construită	30	BL Alte surse
5.1.4. Procurarea soft-urilor	2021-2026	• Primăria Tigheci	• Nr de soft-uri procurate și instalate	50	BL Alte surse
5.1.5. Instruirea funcționarilor	2021-2026	• Primăria Tigheci	• Nr de instruiți • Nr de funcționari (femei și bărbați) instruiți	50	BL Alte surse
5.1.6. angajarea juristului	2021-2026	• Primăria Tigheci	• Jurist angajat	Salariul conform legislației	BL Alte surse

Obiectiv specific 5.2. Asigurarea transparenței APL și implicarea cetățenilor în procesul de luare a deciziilor la nivel local

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
5.2.1. Crearea paginii web	2021-2026	• Primăria Tigheci	• Pagina web creată	15	BL Alte surse
5.2.2. Organizarea audierilor și consultărilor publice asupra proiectelor de decizie de importanță majoră comunitară	2021-2026	• Primăria Tigheci	• Nr de audieri publice și consultări organizate • Nr de participanți (femei și bărbați, inclusiv persoane în etate, persoane cu necesități speciale)	5	BL Alte surse
5.2.3. Editarea unui buletin informativ	2021-2026	• Primăria Tigheci	• Buletin editat • Nr de exemplare distribuite	25	BL Alte surse
5.2.4. Instalarea panou informativ	2021-2026	• Primăria Tigheci	• Panou instalat • Nr de informații afișate • periodicitatea	50	BL Alte surse
5.2.5. Crearea grupurilor cetățenești active	2021-2026	• Primăria Tigheci	• Grupuri cetățenești create • Nr de activități desfășurate	5	BL Alte surse

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
			În comun		

Obiectiv specific 5.3. Dezvoltarea pateneriatelor și cooperării intercomunitare cu AO băștinașilor, parteneri APL din țară și România

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
5.3.1. Impulsionarea activității cu AO "Tighiceni de pretutindeni"	2021-2026	- Primăria Tigheci - AO "Tighecenii de pretutindeni"	- Nr de activități realizate - Nr de persoane (femei și bărbați) implicate	50	BL Alte surse
5.3.2. Dezvoltarea parteneriatului cu largara și Pleșeni	2021-2026	Primăria Tigheci	- Parteneriat dezvoltat - Nr de activități realizate în comun	-	-
5.3.3. Identificarea partenerilor noi de dezvoltare	2021-2026	Primăria Tigheci	Nr de parteneri noi	Se identifică	BL Alte surse

Obiectiv specific 5.4 Consolidarea capacităților APL în gestionarea situațiilor de criză, inclusiv COVID19

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
5.4.1. Crearea celulei de criză și elaborarea unui plan anticriză	2021	- APL - CMF	- Celula anticriză creată - Plan anticriză elaborat	0	-
5.4.2. Crearea rezervelor de materiale de primă necesitate (dezinfectant, măști, mănuși)	2021-2026	APL	Produse igienice pregătite pentru a reacționa în situație de pandemie	15/ anual	Buget local
5.4.3. Informarea cetățenilor (femei și bărbați, inclusiv copii, persoane în etate, persoane cu necesități	2021-2026	APL	- Nr de articole plasate - Nr de informații distribuite	0	-

speciale) prin intermediul surselor despre măsurile de prevenire					
--	--	--	--	--	--

4.4. Planul și cadrul de monitorizare și evaluare

Succesul realizării Strategiei de Dezvoltare Comunitară a comunei Tigheci depinde, în mare măsură, de participarea tuturor locuitorilor la procesul de implementare și monitorizare a acesteia, de prezența unei coaliții încheiate în societate. În procesul realizării Strategiei vor fi implicați mai mulți actori, fiecare urmând un scop personal, îndeplinind rolul de implementator al acțiunilor planificate. Aceștia sunt :

1. Administrația publică locală (Consiliul Local , Primarul, Primăria)
2. Locuitorii comunei
3. Societatea civilă
4. Agenții economici
5. Structuri externe (Consiliul raional, Guvernul, Organizațiile internaționale).

Implementarea Strategiei de Dezvoltare Comunitară a com. Tigheci poate fi divizată convențional în 3 etape:

1. Adoptarea SDC. În cadrul acestei etape Strategia de dezvoltare va fi supusă dezbaterilor în cadrul Audițiilor publice organizate de către primărie. După dezbateri și ajustarea propunerilor și recomandărilor făcute, Strategia va fi înaintată Consiliului Local spre aprobare. După aprobarea strategiei, Primăria va coordona elaborarea planurilor de acțiuni semestriale și anuale privind realizarea strategiei în conformitate cu Planul Strategic de Acțiuni.
2. Implementarea SDC se va efectua prin realizarea acțiunilor, activităților, măsurilor și proiectelor concrete de implementare. Pentru fiecare acțiune, proiect vor fi stabilite obiective, planul activităților necesare, perioada de desfășurare (durata), responsabilii și partenerii care vor realiza proiectul. De asemenea, vor fi identificate și asigurate sursele de finanțare a proiectelor propuse spre implementare.
3. Monitorizarea SDC. În perioada de implementare responsabilii de realizarea planului de acțiuni vor raporta îndeplinirea activităților, proiectelor și atingerea obiectivelor specifice. Monitorizarea proiectelor, acțiunilor și strategiilor se va efectua prin intermediul Indicatorilor de implementare stabiliți. În cazul în care se vor identifica devieri de la Planul Strategic de acțiuni se vor iniția măsuri de corectare sau ajustare a acestui plan.

4.5. Verificare și revizuire

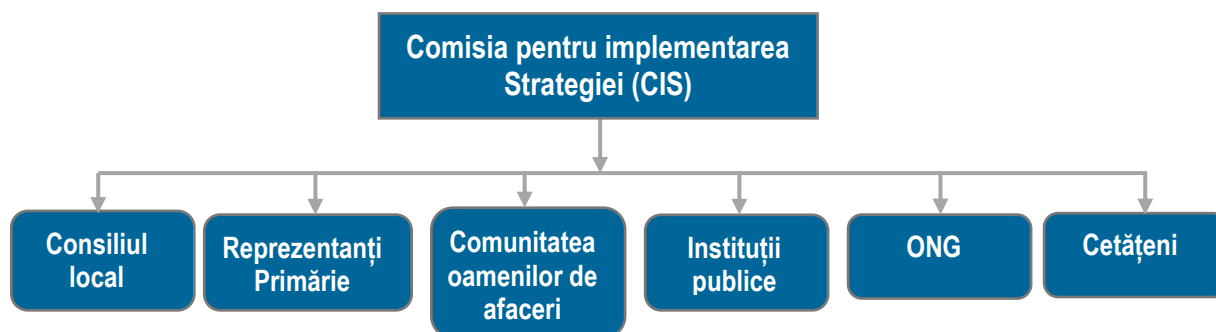
Procesul de monitorizare a strategiei constă în: (i) evaluarea atingerii obiectivelor strategice și obiectivelor specifice care va fi realizată prin intermediul indicatorilor de implementare și (ii) raportarea rezultatelor evaluării.

Monitorizarea implementării strategiei se va efectua de **Comisia pentru Implementarea Strategiei** (în continuare CIS). CIS va fi creată prin Decizia Consiliului Local cu statut de Comisie obștească pe lângă Consiliul local și Primărie în componența căreia va fi asigurată reprezentarea tuturor factorilor implicați în dezvoltare:

- Consiliul local (președinții comisiilor consultative de specialitate sau consilieri locali)
- Reprezentanți Primărie (Primarul, 2 – 3 specialiști)
- Comunitatea oamenilor de afaceri
- Instituții educaționale (directori instituții de învățământ)
- Organizații non-guvernamentale (reprezentanți ai ONG-urilor ce activează în domeniul protecției mediului, social, apărarea drepturilor omului și de tineret, etc.).

- Cetățeni.(grupul va fi reprezentativ dintre femei și bărbați cu un număr proporțional și va include tineri, persoane dezavantajate, reprezentanți ai diverse grupuri sociale sau etnice).

Structura cadrului instituțional de monitorizare și implementare a Strategiei de SDC a com. Tigheci

În implementarea strategiei responsabilitățile de bază ale CIS vor fi:

- Planificarea implementării acțiunilor
- Elaborarea și promovarea adoptării deciziilor privind acțiunile de implementare
- Coordonarea activităților de implementare a acțiunilor și proiectelor de dezvoltare
- Coordonarea activităților de atragere a surselor financiare alternative în scopul realizării problemelor identificate
- Monitorizarea implementării planului de acțiuni
- Elaborarea rapoartelor și prezentarea lor către Consiliul Local
- Acordarea asistenței tehnice și consultative în toate domeniile
- Elaborarea și dezbaterile proiectelor prioritare de dezvoltare
- Analiza deciziilor privind diverse probleme ale comunității
- Elaborarea și inițierea modificărilor în strategie
- Elaborarea studiilor și proiectelor de dezvoltare, etc.

CIS își va desfășura activitatea în ședințe care se vor desfășura o dată în 6 luni.

Un rol important în procesul de implementare a strategiei îl are Consiliul Local, care va monitoriza și evalua procesul de implementare a Planului de acțiuni. Competențele Consiliului Local se vor axa pe:

- Coordonarea activităților de implicare a populației în acțiunile de realizare a proiectelor
- Promovarea dialogului permanent cu locuitorii, asigurarea transparenței în activitatea APL
- Încurajarea Voluntarilor în diverse activități publice
- Stimularea și coordonarea conlucrării actorilor comunității în realizarea obiectivelor comune ale Strategiei
- Parteneriatul cu APL, ONG, agenții economici în ceea ce privește implementarea, monitorizarea și evaluarea Planului de acțiuni a Strategiei.

Raportarea implementării strategiei se va efectua prin elaborarea și prezentarea de către responsabilii de implementare a rapoartelor către CIS privind realizarea Planului de acțiuni și a obiectivelor specifice. Anual CIS va prezenta Consiliul Local raportul de evaluare a implementării Strategiei.

Obiect Monitoring	Elaborator/ Destinatar	Raport	Descriere
Realizarea obiectivelor	CIS și Consiliul Local	Rapoarte semestriale/ anual	Raport bazat pe analize, sondaje a locuitorilor pentru evaluarea impactului implementării strategiei
Realizarea acțiunilor, proiectelor	Responsabili de implementare	Raport semestrial sau după finisarea activității	Rapoarte prezentate de responsabilii de implementare privind îndeplinirea acțiunilor, proiectelor

Evaluarea implementării Strategiei se va efectua prin analiza indicatorilor de dezvoltare. Pentru fiecare acțiune planificată sunt stabiliți anumiți indicatori și termeni de implementare. În baza informațiilor furnizate de la responsabilii de implementare, beneficiari (femei și bărbați, inclusiv copii, persoane în etate, persoane cu necesități speciale) sau instituții specializate se vor stabili nivelul și gradul de implementare a acțiunilor și atingere a obiectivelor fixate.

Riscuri și Impedimente de Implementare

Realizarea efectivă a acțiunilor propuse în Strategia de dezvoltare poate fi împiedicată de prezența anumitor riscuri și impedimente de implementare. Riscurile și impedimentele aferente implementării strategiei de dezvoltare pot fi divizate în două categorii: (i) interne și (ii) externe.

Domeniu	Descriere
Riscuri și impedimente interne	
Managementul implementării strategiei	• Confruntări de interese privind implementarea strategiei • Prevalarea intereselor personale • Resurse financiare limitate • Lipsa capacităților de atragere a investițiilor
Parteneriat	• Neconlucrarea autorităților publice locale cu sectorul de afaceri și comunitatea • Indiferența și neimplicarea populației în susținerea activităților • Lipsa de experiență a structurilor societății civile și neimplicarea lor • Neimplicarea partenerilor internaționali
Dezvoltarea economică	• Lipsa interesului din partea comunității de afaceri în dezvoltarea bazei economice locale
Social	• Resurse limitate pentru acordarea asistenței sociale • Pauperizarea continuă a populației • Emigrarea forței de muncă
Mediu	• Populație neconștientizată privind efectele poluarea mediului
Riscuri și impedimente externe	
Cadrul politico-	• Instabilitatea cursului politic

Domeniu	Descriere
juridic	• Contradicția și instabilitatea legislației în vigoare
Relații parteneri externi	• Lipsa conlucrării cu autoritățile publice raionale și centrale • Neimplicarea partenerilor internaționali
Starea economiei	• Potențial investițional redus • Inaccesibilitatea piețelor de desfacere de peste hotare • Infrastructură de afaceri nedezvoltată • Risc de țară.

Anexe

Anexa 1. Portofoliu de proiecte

Fișa de proiect 1

1	Denumirea localității	com. Tigheci
2	Denumirea proiectului	Realizarea măsurilor de eficiență energetică la grădinița "Clopotel"
3	Problema care ar urma fi soluționată	Scopul proiectului îl reprezintă eficientizarea termică a edificiului grădiniței "Clopotel". Prin realizarea lucrărilor de termoizolare a edificiului instituției va crește gradul de căldură, se vor diminua cheltuielile pe timp rece, va fi asigurată creșterea calității învățământului și a procesului educațional. Nevoia de reabilitare termică este urgentată având în vedere starea clădirii. 48 de copii vor frecventa grădinița în condiții mai bune. Anagajații instituției vor avea condiții mai bune pentru activitate. Se vor micșora cu cel puțin 50% cheltuielile pentru încălzirea edificiului pe timp rece.
4	Obiectivul general al proiectului	Îmbunătățirea condițiilor pentru educației preșcolare de calitate
5	Obiectivele specifice ale proiectului	1. Termoizolarea edificiului 2. Mobilizarea comunitară pentru soluționarea problemelor din comunitate
6	Indicatorii calitativi și cantitativi	Indicatori calitativi: condiții optime pentru desfășurarea activității grădiniței Diminuarea morbidității angajaților și copiilor cu boli virale Indicatori cantitativi: edificiu termoizolat 64 de beneficiari (inclusiv copii, femei și bărbați)
7	Partenerii posibili	APL, Programul "Comunitatea Mea"
8	Bugetul estimativ	1200 000 lei
9	Posibile surse de finanțare	BL, Bugetul raionului, Programul "Comunitatea Mea"
10	Perioada	2021-2024

Plan de acțiuni detaliat

Activități cheie	Termen	Responsabil	Cost estimativ	Sursa
1. Elaborarea proiectului tehnic, obținerea avizelor, autorizațiilor necesare implementării proiectului	2021	APL	100 000	APL
2. Termoizolarea edificiului	2021-2022	APL	1000 000	Programul "Comunitatea Mea", Consiliul raional, APL
3. Reparația fațadei	2023-2024	APL	100 000	Programul "Comunitatea Mea", Consiliul raional, APL

Fișa de proiect 2

1	Denumirea localității	com. Tigheci
2	Denumirea proiectului	Amenajarea unei zone de agrement în comuna Tigheci
3	Problema care ar urma fi soluționată	În prezent în comuna Tigheci nu există o zonă de agrement amenajată atractiv și cu condiții adecvate pentru organizarea odihnei pentru femei și bărbați, inclusiv copii, persoane în etate, persoane cu necesități speciale. Parcul actual a fost organizat spot cu anii. Echipamentul este învechit și nu mai satisface cerințelor actuale de odihnă și recreare a populației.
4	Obiectivul general al proiectului	Modernizarea zonei de odihnă și agrement pentru locuitorii comunei, inclusiv și pentru vizitatori, prin construcția havuzului, plantarea de arbori și alte tipuri de vegetație, amplasarea de bănci moderne, echipamente de joacă și de fitness, realizarea unui loc pentru jocuri, iluminat public.
5	Obiectivele specifice ale proiectului	Prin crearea unui parc multifuncțional în centrul satului Tigheci se îmbunătățește calitatea vieții în mediul rural și contribuie la ameliorarea peisajelor, realizează un cadru favorabil activităților de odihnă și recreere. Evidențierea preocupărilor direcționate spre creșterea continuă a unui nivel adecvat de trai și odihnă a cetățenilor.
6	Indicatorii calitativi și cantitativi	Indicatori calitativi: promovarea modului sănătos de viață, comuna va avea un aspect atractiv, zone destinate pentru promenadă. Indicatori cantitativi: un havuz, 5 scaune, 10 coșuri de gunoi, 20 de felinare, 3 clumbe amenajate.
7	Partenerii posibili	ONG , donatori externi
8	Bugetul identificativ	1 300 000 lei
9	Posibile surse de finanțare	APL
10	Perioada	2021-2023

Plan de acțiuni detaliat

Activități cheie	Termen	Responsabil	Cost identificativ	Sursa
Elaborarea unui proiect tehnic pentru construcția trotuarelor, havuzului iluminarea publică, mobilier	2020	APL	100 000 lei	APL
Construcția havuzului, pavarea trotuarelor, construcția platformei pentru skateboard și role	2020-2021	APL	1 000 000 lei	ONG APL Donatori externi
Amenajarea terenurilor de joacă, instalarea mobilierului urban, plantarea de arbori și alte tipuri de vegetație	2020-2021	APL	200 000 lei	ONG donatori externi APL

Fișa de proiect 3

Titlul proiectului:	Construcția unei porțiuni de drum pe str.
Obiectiv:	Reparația și întreținerea drumurilor locale
Localizare:	Com. Tigheci
Succintă descriere proiect:	Din cauza drumului parțial deteriorat se creează condiții dificile de deplasare. Însă traficul pe acest sector este destul de sporit. Pe timp de iarnă și când plouă deplasarea pe acest sector este imposibilă. Pe această stradă locuiesc familii cu copii mici. Soluționarea acestei probleme ar spori gradul de credibilitate a cetățenilor în autoritățile locale care sunt receptive la necesitățile cetățenilor.
Activități cheie:	1. Întrunirea cu locuitorii 2. Elaborarea devizului de cheltuieli 3. Elaborarea caietului de sarcini 4. Selectarea antreprenorului 5. Contractarea supraveghetorului tehnic 6. Implementarea proiectului lucrărilor 7. Monitorizarea proiectului 8. Darea în exploatare a drumului
Rezultate așteptate:	1) Nivel bun de deplasare 2) Acces transport. Special 3) 1,2 km conform standard
Statutul proiectului:	Avem proiect de execuție
Responsabil și potențiali parteneri de implementare:	1) APL 2) Programul CM 3) Locuitorii străzii
Durată estimativă:	12 luni
Costuri estimative:	1300000
Potențiale surse de cofinanțare (publice și private):	1) Programul CM 2) APL 3) Locuitorii străzilor

Plan de acțiuni detaliat

Activități cheie	Termen	Responsabil	Cost estimativ	Sursa
1. Întrunirea cu locuitorii de pe str. Kirov	10 zile	APL	-	-
2. Elaborarea devizului de cheltuieli	10 zile	APL	-	-
3. Elaborarea caietului de sarcini	5 zile	APL	-	-
4. Selectarea antreprenorului	30 zile	Grupul de lucru	-	-
5. Contractarea responsabil de supraveghere tehnică	30 zile	APL	10000 lei	CM Bugetul Locuitorii străzii
6. Implementarea lucrărilor	12 luni	APL Antreprenorul selectat	1290000	
7. Monitorizarea proiectului	12 luni	APL	-	-
8. Darea în exploatare a drumului	5 zile	APL	-	-

Fișa de proiect 4

1	Denumirea localității	com. Tigheci
2	Denumirea proiectului	Construcția trotuarelor pe strada Ștefan cel Mare (2 km)
3	Problema care ar urma fi soluționată	APL Tigheci este preocupată de creșterea calității și a condițiilor de viață în zona rurală prin renovarea și îmbunătățirea infrastructurii și concomitent mobilizarea comunității de a se implica activ în procesul de luare a deciziilor și soluționarea problemelor de interes local. Creșterea numărului posesorilor de autovehicule a sporit semnificativ riscul pentru pietoni la trafic. Astfel asigurarea securității locuitorilor (femei și bărbați, inclusiv copii, persoane în etate, persoane cu necesități speciale) comunei, impune necesitatea construcției trotuarelor pe strada Ștefan cel Mare cu lungime de 2 km, astfel asigurând deplasarea pietonilor în securitate pe această stradă. Construcția trotuarului ar permite soluționarea unei probleme majore pentru comunitate.
4	Obiectivul general al proiectului	Asigurarea securității pietonilor pe strada Ștefan cel Mare
5	Obiectivele specifice ale proiectului	1. Construcția trotuarului 2. mobilizarea cetățenilor în amenajarea teritoriului adiacent trotuarului
6	Indicatorii calitativi și cantitativi	Indicatori calitativi: Condiții îmbunătățite în infrastructura comunei Tigheci Asigurarea securității pietonilor care se deplasează pe strada Ștefan cel Mare Indicatori cantitativi: 1. 2 km de trotuar construit 2530 de beneficiari
7	Partenerii posibili	ONG , ADC, Administrația drumurilor de Stat, donatori externi
8	Bugetul identificativ	2000000 lei
9	Posibile surse de finanțare	APL, alte surse
10	Perioada	2022-2025

Plan de acțiuni detaliat

Activități cheie	Termen	Responsabil	Cost identificativ	Sursa
Organizarea licitației pentru execuția lucrărilor	2022	APL	-	BL
Construcția trotuarului	2022-2023	APL	1950 000 lei	ONG BL Fondul rutier
Amenajarea teritoriului adiacent	2022-2023	APL	50000	BL
Asigurarea managementului eficient al proiectului	2022-2023	APL	-	-

Fișa de proiect 5

	com. Tigheci
--	--------------

1	Denumirea localității	
2	Denumirea proiectului	Diversificarea serviciilor sociale prin deschiderea cantinei sociale și spălătoriei
3	Problema care ar urma fi soluționată	În comuna Tigheci locuiesc 96 de persoane (femei și bărbați) în etate, 90 de persoane (femei și bărbați) sunt cu dizabilități. Pentru incluziunea lor socială, îmbunătățirea nivelului de viață este necesar de a deschide o cantină socială care ar asigura alimentația corectă și calitativă al acestei pături social-vulnerabilă a populației. Pentru a îmbunătăți condițiile de viață serviciile ale spălătoriei ar asigura igienizarea acestor locuitori.
4	Obiectivul general al proiectului	Diversificarea serviciilor sociale pentru locuitorii com. Tigheci
5	Obiectivele specifice ale proiectului	1. Crearea cantinei sociale 2. Deschiderea unei spălătorii sociale
6	Indicatorii calitativi și cantitativi	Indicatori calitativi: dezvoltarea serviciilor sociale alimentația calitativă a persoanelor în etate, persona e cu necesități speciale (femei și bărbați) Indicatori cantitativi: cantină creată Spălătoria deschisă 186 de beneficiari (femei și bărbați)
7	Partenerii posibili	ONG , donatori externi
8	Bugetul identificativ	500 000 lei
9	Posibile surse de finanțare	APL
10	Perioada	2022-2024

Plan de acțiuni detaliat

Activități cheie	Termen	Responsabil	Cost identificativ	Sursa
Elaborarea unui deviz de cheltuieli	2022	APL	-	-
Reparația edaficului	2022-2023	APL	200 000 lei	ONG BL Donatori externi
Procurarea mobilierului	2022-2024	APL	200 000 lei	ONG donatori externi BL
Procurarea și instalarea mașinilor de spălat rufe, uscătorului	2022-2024	APL	100000	BL
Promovarea proiectului	2022-2024	APL	-	-

Anexa 2. Sesiunea de prioritizare a proiectelor eligibile finanțării din partea programului CM

În ziua nr. 3 din cadrul atelierului de planificare strategică, organizat on-line pe platforma ZOOM, în perioada 23-25 noiembrie 2020, facilitatorul CM, dl Igor Mironiuc, a condus sesiunea de prioritizare a proiectelor eligibile finanțării în cadrul programului de proiecte de până la 60 000 USD finanțat de USAID prin intermediul Programului Comunitatea Mea, condiția fiind că localitatea parteneră asigură cel puțin 35% din costul total al proiectului.

Inițial, din planurile de acțiuni ale fiecărei direcții strategice elaborate în cadrul atelierului de planificare strategică, au fost selectate proiectele ce presupun eforturi financiare mai mari de 60 000 USD. Apoi grupul de planificare strategică, împreună cu facilitatorul CM, au analizat conformitatea corespunderii proiectele cu criteriile minime de eligibilitate înaintate de programul CM.

După prezentarea părții teoretice privind eligibilitatea proiectelor care pot fi înaintate spre finanțare în cadrul programului CM, grupul de lucru a stabilit dacă ideile de proiect examinate, sunt potrivite pentru cofinanțarea programului CM, folosind criteriile minime de evaluare a unui proiect prezentate participanților:

Dacă ideea de proiect este acceptabilă conform definiției formulate de programul CM;

Dacă ideea de proiecte reflectă o prioritate formulată de cetățeni;

Dacă proiectul poate fi implementat cu o finanțare de până la 60 000 USD din partea programului CM;

Dacă sunt siguri că comunitatea va putea asigura contribuția de cel puțin 35% din costul total al proiectului;

Dacă proiectul poate fi finalizat în termen de 12 luni.

Proiectele care au corespuns tuturor criteriilor, au fost înaintate pentru votare, după cum urmează:

1. Realizarea măsurilor de eficiență energetică la grădinița "Clopoțel"
2. Amenajarea unei zone agrement
3. Construcția trotuarelor pe strada Ștefan cel Mare (2 km)
4. Diversificarea serviciilor sociale prin deschiderea cantinei sociale și spălătoriei
5. Reparația unei străzi

După prezentarea proiectelor, facilitatorul CM, a organizat o sesiune de votare online prin intermediul platformei www.office.forms.com. Fiecare participant a putut accesa linkul și acorda 3 voturi pentru proiectul dorit. Aceștia au avut posibilitatea să ofere toate 3 voturi pentru unul din cele 2 proiecte afișate, sau câte unul pentru fiecare proiect, pe care îl consideră cel mai important pentru comunitate.

Ca rezultat al votării, proiectele **Reparația unei străzi** au luat cele mai multe voturi, 27 voturi, urmat de proiectul **Realizarea măsurilor de eficiență energetică la grădinița "Clopoțel"**, care a acumulat 14 voturi..

Urmează administrația publică locală în comun cu echipa PSM să consulte mai mulți actori comunitari pentru a decide cu care propunere de proiect vor merge către finanțare în programul CM.

Apoi, facilitatorul CM, Igor Mironiuc, a prezentat condițiile și termenele limită de scriere și depunerea proiectul spre finanțare către programul CM.